

Zabezpečení pohřebišť proti vandalismu a krádežím

Monika Zelinková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav ochrany obyvatelstva

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika Zelinková**
Osobní číslo: **L16298**
Studijní program: **B2825 Ochrana obyvatelstva**
Studijní obor: **Ochrana obyvatelstva**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Zabezpečení pohřebišť proti vandalismu a krádežím**

Zásady pro vypracování:

1. Zpracujte teoretický vstup do problematiky pohřebnictví.
2. Posuďte zabezpečení pohřebišť proti vandalismu a krádežím.
3. Realizujte návrh na zabezpečení konkrétního pohřebiště proti vandalismu a krádežím.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] KOTRLÝ, Tomáš. Pohřebnictví: právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků. Praha: Linde Praha, 2013. Praktická příručka (Linde). ISBN 978-80-86131-95-5.

[2] URBAN, Miroslav. Prostory smrti: nástin vývoje hřbitovů zemí českých. Sokolov: Okresní knihovna, 1998, [12] s. ISBN 80-238-1954-2.

[3] STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. Pohřívání a hřbitovy. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Jan Kyselák, Ph.D.

Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2019

V Uherském Hradišti dne 30. listopadu 2018

doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne: 15. 5. 2019

Jméno a příjmení studenta: Monika Zelinková

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na problematiku zabezpečení pohřebišť proti vandalismu a krádežím. Věnuje se vývoji pohřebnictví a pohřebních rituálů od pravěku až po současnost, zaměřuje se přitom na největší kultury a ty, u kterých kult pohřbívání hrál významnou roli. Seznamuje se současnými pohřebními rituály a zvyky jednak pohřbů obecně a také pohřbů podle zvyklostí tří nejvýznamnějších světových náboženství. Popisuje také zvláštnosti, které mohou nastat, pokud dojde k hromadným úmrtím, například vlivem nějaké katastrofy. Práce se zabývá zákonem o pohřebnictví a další legislativou.

Praktická část práce přináší průzkum několika hřbitovů a jejich zabezpečení před možnou kriminalitou, poukazuje na absenci mnoha bezpečnostních prvků. Závěr práce je zaměřen na návrh ideálního zabezpečení konkrétního hřbitova včetně vyčíslení finanční náročnosti celé úpravy.

Klíčová slova: hřbitov, kriminalita, ochrana, pohřbívání, pohřební rituál, zabezpečení

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the issue of securing burial sites against vandalism and theft. It devotes itself to the development of funerals and burial rituals from prehistory to the present, is focusing to the greatest cultures and those, in which burial cultures have played an important role. It introduces with contemporary burial rituals and customs, both funerals in general and funerals according to the customs of the world's three most important religions. It also describes the peculiarities that may arise when mass deaths occur, such as a disaster. The thesis also deals with the funeral law and other legislation.

The practical part brings a survey of several cemeteries and their security against possible criminality, points to the absence of many security features. The conclusion of the thesis is focused on the design of the ideal security of a particular cemetery, including the calculation of the financial cost of the whole adjustment.

Keywords: burial, burial ritual, cemetery, crime, protection, security

Tímto bych ráda poděkovala mjr. Ing. Janu Kyselákovi, Ph.D., vedoucímu bakalářské práce, za poskytnutí rad a příjemnou spolupráci při vedení této práce. Velké poděkování patří zároveň mé rodině a přátelům, za podporu po celou dobu mého studia. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům za ochotu a spolupráci při vyplňování dotazníku.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 HISTORIE POHŘBÍVÁNÍ	12
1.1 PRAVĚK.....	12
1.1.1 Mezolit	12
1.1.2 Neolit.....	13
1.1.3 Eneolit	13
1.1.4 Doba bronzová	14
1.1.5 Doba železná	14
1.2 STAROVĚK.....	15
1.2.1 Mezopotámie.....	15
1.2.2 Egypt	16
1.2.3 Asijské kultury	17
1.2.4 Antika.....	18
1.3 STŘEDOVĚK.....	19
1.3.1 Slované.....	19
1.3.2 Křesťanství	20
2 SOUČASNÉ POHŘEBNÍ RITUÁLY	21
2.1 POHŘEB OBECNĚ	21
2.2 OBČANSKÝ POHŘEB.....	23
2.3 KŘESŤANSKÝ POHŘEB	23
2.4 ŽIDOVSKÝ POHŘEB	25
2.5 MUSLIMSKÝ POHŘEB.....	25
2.6 POHŘBÍVÁNÍ BĚHEM KATASTROF NEJVĚTŠÍHO ROZSAHU	25
3 PRÁVNÍ RÁMEC ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY A ZÁKLADNÍ POJMY	27
3.1 PRÁVNÍ RÁMEC.....	27
3.2 VÝKLAD POJMŮ.....	29
4 KRIMINALITA SPOJENÁ S POHŘBÍVÁNÍM	32
4.1 VANDALISMUS A DALŠÍ TRESTNÁ ČINNOST	34
4.2 KONKRÉTNÍ PROJEVY VANDALISMU	34
5 DÍLČÍ ZÁVĚR	38
6 CÍL PRÁCE A POUŽITÉ METODY	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
7 AKTUÁLNÍ STAV V ZABEZPEČENÍ VYBRANÝCH HŘBITOVŮ	42

7.1	HŘBITOV V OBCI CHVALOVICE	42
7.2	HŘBITOV V OBCI ŠATOV	44
7.3	CENTRÁLNÍ HŘBITOV ZNOJMA	45
7.4	HŘBITOV V OBCI PŘIBICE	47
7.5	HŘBITOV V OBCI VRANOVICE.....	48
8	MOŽNÉ ZPŮSOBY ZABEZPEČENÍ HŘBITOVŮ PROTI VANDALISMU A KRÁDEŽÍM	50
8.1	OBECNÉ FORMY OCHRANY AREÁLU	50
9	IDEÁLNÍ ZABEZPEČENÍ HŘBITOVA	53
9.1	ISHIKAWŮV DIAGRAM	53
9.2	DOTAZNÍK.....	54
9.3	NÁVRH ZABEZPEČENÍ HŘBITOVA.....	57
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	70
	SEZNAM OBRÁZKŮ	71
	SEZNAM TABULEK.....	72
	SEZNAM GRAFŮ	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Tato práce se zabývá tématem zabezpečení pohřebišť proti vandalismu a krádežím. Myšlenka věnovat se tomuto tématu vznikla v důsledku informací o stále častějším výskytu negativních jevů spojených se hřbitovy a pietními místy, od prosté neúcty k mrtvým až po vandalismus, krádeže a hanobení lidských ostatků. Mnoho hřbitovů z tohoto důvodu začalo přehodnocovat vnitřní bezpečnost svých areálů a měnit léta zavedená pravidla. Proto se i tato práce pokusila nastínit současné možnosti a ukazuje variantu řešení.

V teoretické části proto bylo potřeba seznámit se s vývojem pohřebnictví a pohřebních rituálů v průběhu dějin, od pravěku až po současnost, srovnat, jak se vyvíjely různé představy o smrti v různých kulturách, zaměřit se přitom na ty největší z nich a na ty, které měly největší vliv na vývoj pohřbívání v naší současné kultuře a našich zvyklostech. Stejně tak bylo zajímavé a poučné seznámit se s rituály tří nejvýznamnějších světových náboženství - křesťanství, judaismu a islámu. Všechna tři náboženství také zasáhla do vývoje Evropy, ale i dnes jsou v ní nejčastější, proto se také nejvíce obyvatel nechává pohřbít podle jimi předepsaného pohřebního rituálu. Pozornost zaslouží i situace, při kterých dochází k hromadným úmrtím, ať již to jsou katastrofy, epidemie nebo další pohromy a ve kterých je nutné ihned reagovat a dokázat pohřbít desítky nebo i stovky obětí najednou. Samozřejmě tyto situace mají svůj pevný řád, stejně jako celé pohřebnictví, jehož zvláštnosti, povinnosti a nutná ochrana jsou realizovány pomocí právního řádu ČR a jsou zakotveny v Zákoně o pohřebnictví. Práce se proto dotkne i této tematiky a zaměří se také na kriminalitu s pohřebnictvím spojenou, ať již se jedná o vandalismus, krádeže, poškozování hrobů nebo dokonce okrádání mrtvých a hanobení jejich ostatků.

Praktická část si vzala za úkol prozkoumat několik různých hřbitovů do detailů, zaměřit se na jejich bezpečnostní prvky a jejich využívání, na to, zda se na zkoumaném hřbitově setkali s kriminalitou či nikoliv. Na základě tohoto průzkumu a pomoci dotazníku zasláného jednotlivým správám hřbitovů byla zjištěna fakta o zabezpečení hřbitovů v ČR, která byla poté vyhodnocena. Za použití Ishikawova diagramu příčin a následků byla vyhodnocena rizika spojená s provozem hřbitovů, která byla porovnána s údaji získanými z dotazníků. Data byla zpracována pomocí grafů do přehledného schématu a popsána. Na základě těchto získaných informací pak vznikl model ideálního zabezpečení modelového hřbitova, byly vyčísleny ceny zařízení a následného provozu. Hřbitov, pro který model

vznikl, by se v budoucnu měl rozšířit a zároveň proběhne jeho rekonstrukce, do které by bylo vhodné zahrnout i námi doporučené úpravy na zvýšení bezpečnosti areálu.

Práce se snaží o poskytnutí nezaujatého pohledu na možnosti řešení bezpečnosti hřbitova, navrhuje způsob změn i finančně dostupná zařízení, která lze k takovým úpravám využít. Věřím, že bude přínosem pro snížení kriminality týkající se pohřebišť a pietních míst, protože tato místa jsou spojena se silnými emocemi většiny lidí a měla by být zachována jejich nedotknutelnost.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE POHŘBÍVÁNÍ

Pohřbívání mrtvých provází lidstvo již od jeho nejranější historie. Známe toho málo o prvotních kulturách, které se na Zemi objevily, chybí nám důkazy pro naše představy o jejich životě, jejich chování a změnách ve vývoji. Mnohé jsme se dozvěděli z různých nálezů předmětů, či pozůstatků osídlení, ale k nejkompexnějším a nejstarším svědectvím patří pohřebiště a s ním související pohřební rituály jednotlivých historických období. Mnohá pohřební místa obsahují nejen kosterní pozůstatky, ale i různé předměty denní potřeby, oblečení, zbraně a rituální předměty, čímž vytváří obraz života dané civilizace a období.

1.1 Pravěk

Nejstarší pozůstatky nacházíme náhodně, většinou pouze fragmenty v sedimentálních vrstvách, které se dochovaly pouze díky přírodním procesům, takže nemůžeme říci, zda alespoň primitivní pohřební rituál byl nebo nebyl vytvořen. Teprve u neandrtálců můžeme soudit o náznacích pohřbívání, protože některé dochované kostry měly u sebe rituální předměty, které pravděpodobně hrály roli v jejich životě. První skutečný pohřeb, který se prokazatelně odehrál v paleolitu (300 000 př. n. l.), dokazuje nález ve Španělsku, kde v jeskynním komplexu Atapuerca bylo nalezeno několik desítek koster uspořádaných do společného hrobu doplněného nástroji tehdejšího běžného života. Stejně tak byl nalezen unikátní trojhrob (27 000 př. n. l.) v Dolních Věstonicích, ve kterých byly kostry posypány okrovým barvivem v oblasti hlavy. Naprosto vyjímečným se stal nález hrobu "kouzelníka" v Brně, který obsahoval 600 kusů kelnatek¹, zvířecí kosti, kamenný kotouč s otvorem a dokonce sošku muže vyřezaného z mamutoviny. (1)

1.1.1 Mezolit

V kultuře střední doby kamenné, mezolitu (cca 8000 - 4500 př. n. l.), kdy skončila poslední doba ledová, se začínají objevovat první skutečné hroby. První hroby známe z prvních sídlišť. Nalezeny byly i dětské hroby, např. v původním obilném silu v Třebestovicích na Moravě bylo pět až šest nedospělých jedinců pravděpodobně současně

¹ Třetihorní měkkýš.

pohřbených. Známe i několik společných hrobů matek s novorozenci, kde nejspíš došlo k úmrtí při porodu. Z období mezolitu také díky nálezům víme, že docházelo i k rituálnímu zabíjení a pohřbívání a to bez ohledu na pohlaví nebo stáří obětí. (2)

Poprvé se také setkáváme se žárovými hroby, kdy jámy kruhového půdorysu obsahovaly kromě spálených kostí několik drobných keramických střepů či broušenou industrii, což dokazuje, že zemřelí byli zpopelněni s osobními věcmi i milodary. (3)

1.1.2 Neolit

V období neolitu (cca 4500 - 1800 př. n. l.) se na našem území poprvé setkáváme s větším množstvím hrobů a prvními pohřebišti oddělenými od sídelního prostoru. Pohřební rituál začíná mít známky určitých pravidel, v hrobech nacházíme "milodary", poprvé se také v hrobech objevují šperky. Mrtví také často měli zranění, většinou proraženou lebku, která se smrtí jedince zjevně nespojila a vznikla pravděpodobně post mortem, jako obrana před návratem mrtvého mezi živé. Hovoříme již o vzniku první sepulkrální architektury² ve formě megalitických hrobů, mohyl nebo dolmenů³. Hrob byl nejčastěji ukrytý v pahorku, byl tvořen pohřební komorou, ke které vedla cesta lemovaná kamennými bloky. Používal se pro opakované pohřbívání, některé hroby obsahují více než sto koster. (2)

Nějaké kameny již tehdy byly zdobeny gravírováním. Zajímavé bylo také objevení tzv. "otvorů duší", které byly tvořeny nevyplněnými částmi mezi jednotlivými bloky, a které svědčí o tom, že si lidé již vytvářeli prvotní představy o posmrtném životě. První žárové pohřby podporují myšlenku, že začínaly přijímat formy náboženských představ o smrti, protože tělo bylo posmrtně očištěno ohněm. (4)

1.1.3 Eneolit

Dominantním pohřebním rituálem zůstalo stále pohřbívání celých nespálených těl ve skrčené poloze, vyskytují se však i oblasti, kde žárové hroby převažují. Nově se

² Sepulkrální = spojený s hrobem (sepulcrum = hrom), se jedná o různé pomníčky, památničky, hrobky, mauzolea - "pohřební architektura"

³ Megalitická stavba z velkých nepravidelných kamenných bloků, zpravidla gigantických rozměrů, patrně zbytek vnitřního prostoru pohřebních mohyl, nalezené po celé Evropě.

objevuje tzv. dlouhá mohyla⁴, kdy se mohlo jednat jak o mohylu z kamenných bloků nebo o konstrukci dřevohlinitou, nicméně byly pravděpodobně duté a tvořily jakýsi násep. Udivitelný nález pochází ze střední Moravy, kde v oblasti Drahanovic byla nalezena nespálená těla v kamenných skříňkách. V oblasti Bádenska naopak chybí kamenná konstrukce hrobů, pod jednotlivými mohylami jsou pozůstatky po žárovém rituálu. (5)

1.1.4 Doba bronzová

Doba bronzová přinesla nejen zpracování kovů, ale i změnu ve výzdobě hrobů. V nich se začínají objevovat předměty z mědi a bronzu, nejen šperky, ale i předměty denní potřeby. Významně ke znalostem pohřbívání doby bronzové přispěl nález mohylových hrobů na ostrově Gotland (Švédsko), kde zůstalo čtyři sta mohutných mohyl, největší z nich má šířku 45 metrů a výšku 7 metrů. V Dánsku se našlo asi 500 mohyl, kde se kupodivu dobře dochovaly i nálezy z organických materiálů (skládací židlička, oděv...), nejspíše proto, že tam bylo izolované mikroklima s vysokou vlhkostí, které vzniklo zavodněním jádra mohyly.

Změna nastala i u nás, co k ní vedlo, nedokážeme říci. Dochází také k projevům sociální diferenciaci, objevují se výrazně bohaté hroby, nazývané „knížecí“, které obsahovaly velké množství keramických a bronzových nádob, někteří velmoži byli dokonce pohřbeni na voze spolu s koněm, někdy i manželkou. (2)

1.1.5 Doba železná

Doba halštatská (800 - 450 př. n. l.) stále ještě plně využívala žárové pohřby s následným pohřbíváním do země s milodary, ale přesto byly nalezeny i kostrové hroby, především již zmíněné "knížecí" mohyly, které jsou ještě výrazněji vybaveny, než v době bronzové a které jsou obrovským přínosem pro archeology. Nejbohatší mohyly byly vysoké až 14 m. Často nacházíme také nálezy toho, že hroby bývaly již krátce po svém vzniku vykrádány. Nejzáhadnější hrob, který byl doposud objeven, pochází z Býčí skály v Moravském krasu. Tento nález vedl k dalším výzkumům a následně nalezení obrovského pohřebního místa, jednalo se o pohřeb velmože, při kterém byla obětována dívčí skupina

⁴ Někdy také nazývaná "galeriový hrob", kde pohřební komora byla oddělena od příkopu, nacházejí se především v současné Velké Británii a Německu, ale byly nalezeny i u nás (Březno u Loun).

a její strážci, celkem asi 40 lidí. Jednalo se o kultovní místo, které sloužilo jako jeskynní svatyně k provozování rituálů s využitím obětí⁵. (5)

V této době také naše území, především pražskou kotlinu, osídlili Keltové a známe již více než 200 keltských hrobů nalezených v této oblasti. (6)

Po vytlačení Keltů a rozšíření germánské kultury se rozšířilo využívání žárových hrobů, ve kterých se nacházela zbroj, kovové spony, hřebeny, nákrčníky a nádoby. V některých hrobech z období kolem roku 400 př. n. l. byly objeveny i římské mince, což dokazuje kontakt obou kultur. (7)

Obrázek 1 - Typický hrob skrčence. (8)

1.2 Starověk

Nejpropracovanější pohřební rituály měly bezpochyby starověké národy. Panovník byl většinou ztělesněním boha na zemi a od toho se také odvíjel nejen jeho život, ale i smrt a především posmrtný život. Z toho důvodu všechny pohřební rituály směřovaly k přechodu na onen svět a měly zajistit nejen plynulý přechod, ale i pohodlný posmrtný život.

1.2.1 Mezopotámie

První vyspělá civilizace je dokázána kolem roku 4000 př. n. l. v jižní Mezopotámii. Vedení městských států náleželo kněžím, kteří měli jak světskou, tak náboženskou moc. Vládcové z této doby si nechali stavět obrovské paláce s hroby, ve kterých byli pohřbíváni společně se svou družinou. O rituálech pohřbívání již máme i písemné památky, např. Epos

⁵ Obětiny = věci nebo tvorové, které/ří byli obětováni např. nějakému bohu.

Gilgamešův. Mezopotámské období dějin vyjadřuje touhu po přízni božstev a možnost dostat se k nim aspoň po smrti. (9)

Docházelo také k lidským obětem, s vladařem byli po požití drog za živa pohřbeni členové jeho dvora, palácová stráž, služebnictvo, hudebníci s nástroji, vozatajové s vozy. Ke smutečním obřadům patřilo provádění rituálních obětí, při nichž kněží poráželi zvířata a vylévali nápoje s prosbou za vlídné přijetí duše zemřelého bohy. Bylo také přísně zakázáno rušit klid zemřelých a otvírat hroby, nicméně právě královské hroby bývaly často vykradeny, protože vidina bohaté kořisti byla silnější, než strach z božího trestu. (10)

Obrázek 2 - Zikkurat – palác i hrobka králů. (11)

1.2.2 Egypt

Egypt byl další civilizací, která významně ovlivnila historii lidstva. Rovněž byla silně vyvinuta víra v posmrtný život a vybudovány první obrovské náboženské stavby - hrobky a mastaby⁶. S nástupem 3. dynastie začíná období Staré říše, kdy Egypt expandoval na jih do Núbie a správní struktury získaly svou definitivní podobu. Tato říše se vyznačuje stavbami monumentálních hrobek, od stupňovitých pyramid, po nejznámější pyramidy v Gíze. A vzhledem k tomu, že mezi bohy mohli vstoupit jen panovníci, ostatní Egypťané si hrobku zařizovali jako dům. Obsahovala předměty denní potřeby pro život po smrti a všechno, co užívali během života. (12)

⁶ Nadzemní stavba z cihel, která byla používána jako hrobka vládnoucích vrstev ve starověkém Egyptě.

Obrázek 3 - Stupňovitá pyramida faraona Džosera - 1. pyramida. (13)

1.2.3 Asijské kultury

V buddhistické kultuře je smrt chápána jako znovuzrození a tomuto pohledu na umírání jsou tedy uzpůsobené i pohřební rituály. Není zvykem používat rakev, tělo se položí na konstrukci z proutí a je přes něj přehozena pouze čistá látka. Potom byl vybrán způsob pohřbení a to:

- pohřeb „do větru“ - tělo je rozčtvrceno;
- pohřeb „do vody“ - vhození do řeky nebo jezera;
- pohřeb „do ohně“ – kremace;
- pohřeb „do země“- pohřeb do hrobu bez rakve.

Hinduistické pohřby bývaly vždy honosné, plné květin, ozdob a barevných látek, kterými bývalo tělo zemřelého celé zasypáno. Nosítka byla hojně zdobena květinami, často i zlatem a drahými kameny. Poté bylo tělo předáno plamenům. (14)

Obrázek 4 - Opuštěný chrám v Bangladéši. (15)

Nejvýraznější asijskou civilizací byli Hunové, kteří zničili velké množství kultur a po zhroucení říše Ostrogótů pronikli do jižní, střední a západní Evropy. Tento vpád s sebou přinesl změny známé jako stěhování národů. Došlo tak k míšení kultur s přímými dopady do jejich náboženství, rituálů a projevů. Nejzřetelnější stopy po jejich přítomnosti

najdeme právě na pohřebištích, jejich hroby byly vždy kostrové. Vzhledem k tomu, že Hunové byli kočovníci, nemohli plýtvat věcmi ani zvířaty, proto často pohřbívali symbolicky - místo koně koňskou kost, či část sedla. Nejzáhadnějším je doposud pohřeb hunského krále Attily, o kterém existuje písemný záznam, ale jeho hrob se ještě najít nepodařilo. (16)

1.2.4 Antika

Ve starověkém Řecku byla smrt pojímána velmi negativně. Smrt byla nevyhnutelným osudem, před kterým nemohou ochránit ani bohové. Duše se dostávala do podzemních temnot Hádu, zalidněného bledými stíny, zbavených síly a paměti. Antický svět přijal myšlenku o trestu za hříchy vykonané na tomto světě, který přichází po smrti, což přinášelo i strach ze smrti. (17)

Obrázek 5 - Andělský hrad v Římě - kupolová hrobka. (18)

Římané žili poměrně krátce, protože umírali nejen v důsledku nemocí a omezených lékařských znalostí, ale i téměř stálých válek. Pohřební rituál antiky je znám jak z archeologických výzkumů, náhrobků a nápisů, tak z písemných pramenů. Na cestu do záhrobí své mrtvé vybavovali mincí, takzvaným obolusem, kterým měli za cestu zaplatit. Mrtvola byla spálena, popel uložen do urny, do země či do kolumbáří⁷. Kolumbária byla relativně levná cesta k zajištění vhodného přechodu do posmrtného bytí pro všechny třídy římské společnosti. (17)

⁷ Hrobové komory s výklenky, do nichž se ukládaly urny se spálenými pozůstatky.

Kolem 8. – 6. století př. n. l. pocházejí první žárové hroby objevené v prostorách Fora Roma a od 4. století př. n. l. žárové pohřbívání již převládalo. Pohřby nespálených těl byly běžné u otroků, kteří byli pohřbíváni do společných jam.

Zvláštní postavení měli panovníci, kteří bývali pohřbíváni do monumentálních staveb, zejména mauzoleí nebo sloupů. Tělo panovníka bývalo umístěno ve zvláštní hrobové komoře nebo do něj byla umístěna schránka s popelem panovníka. Dovnitř byly ukládány urny s popelem. Příkladem je Traianův sloup, v jehož podstavě bývala komora se zlatou urnou s ostatky císaře. Císař Hadrianus založil mauzoleum, dodnes známé jako Andělský hrad v Římě, které je tvořeno válcovitou stavbou s chodbami a rozsáhlou hrobovou komorou. (19)

1.3 Středověk

Středověk zčásti přejal způsob pohřbívání z neolitických a eneolitických civilizací, proto byl zpočátku velice nejednotný. Další změny přineslo počínající křesťanství a jeho pohřební rituály, které se postupně staly vlastními celé Evropě.

1.3.1 Slované

Slované pohřbívali své mrtvé v raném středověku pod mohylami. Způsob, jakým mohyly tvořili a jakým do nich ukládali své mrtvé, se lišil podle oblasti a doby. Nejstarší pohřby pocházejí z 5. - 6. století, jsou žárové, ještě ukládané do země. Od 7. Století se začal způsob měnit na mohylový a postupně začíná přecházet od žárového ke kostrovému ritu. Také se již objevují ploché kostrové hroby podobné křesťanským, ačkoliv k větším změnám dochází až ve století devátém. První větší pohřební slavnosti jsou datovány do období 6. až 8. století, kdy se na našem území zformoval první politický celek – Sámova říše. (20)

Mrtvému, ale i bohům byla přinášena zvířecí oběť, chléb a víno. Mrtvý byl také připomínán při vzpomínkových slavnostech a během zvláštních svátků mrtvých. Pokud ale společenství dospělo k názoru, že mrtvý bude i po smrti nebezpečný, vynesli ho nohama napřed, svázali mu údy, nasypali písek do úst, usekli hlavu a hrob zavalili kameny. (5)

1.3.2 Křesťanství

Římané pohřbívali své mrtvé za hradbami města při cestách. Ze začátku tak činili i křesťané, ale později od této praxe upustili a začali mrtvé umísťovat co nejblíže k místu svatého patrona, neboť věřili, že se nebožtíkovi může stát přímluvcem po vzkříšení a pomoci mu k lepší příští existenci. Dekret Josefa II. Z roku 1786 zakázal dosavadní způsob pohřbívání. Mrtvým byl vymezen ohraničený prostor daleko za hradbami města. Začaly vznikat hřbitovy, jako prostory vymezené smrti. (21)

Obrázek 6 - Starý křesťanský hřbitov. (22)

2 SOUČASNÉ POHŘEBNÍ RITUÁLY

Smrt patří neodmyslitelně k životu i v současné civilizaci, liší se pouze samo vnímání smrti, způsob pohřbívání a podoba pohřebních míst. Vedení komplexních pohřebních rituálů je dnes v kompetencích pohřebních ústavů, případně duchovních center a jejich spolupráce. Na "poslední věci člověka" myslí i zákony, které se liší v jednotlivých zemích podle toho, jaký pohřební rituál je v zemi zvyklostí s ohledem na kulturu, tradice a náboženství. (23)

Zřizování nových hřbitovů nebo rozšiřování starých je ovlivněno hydrogeologickými podmínkami, proto je vždy nutné zpracovat hydrogeologický průzkum, který je potřebný k určení tlecí doby a maximální hloubky hrobů a hrobek. Součástí výběru lokace hřbitova je také ohled na životní prostředí a jeho ochranu. Při zřizování hřbitova je nezbytné zrealizovat napojení na pozemní komunikace, na vodovod, kanalizaci, elektřinu, plyn a zajistit nutné ohraničení území hřbitova. (24)

2.1 Pohřeb obecně

Pohřby se dnes konají víceméně v krematoriích, poté se urna ukládá na hřbitov, případně se popel zemřelého rozptýluje ve zvláštní části hřbitova. U náboženských pohřbů převládá uložení těla do země. V mimoevropských kulturách, které nežijí na stejné civilizační úrovni jako rozvinuté státy, se však vyskytují i jiné způsoby pohřbívání, které pro nás jsou nepředstavitelné, ale pro danou komunitu vyjadřují úctu k zemřelému. Jedním z takových způsobů je endokanibalismus, u některých afrických kultur, kdy se mrtvola usuší, spálí a popel, smíchaný například s banánovou kaší, snědí pozůstalí při pohřební slavnosti. (25)

V Africe jsou stále také ještě poměrně rozšířené dvoufázové pohřby, kdy se mrtvola nejprve vynese mimo obydlená místa, zabezpečí proti odvlečení zvěří a kosti se po čase uloží pod podlahou chýše. Ale nemusíme mířit přímo do jednoduchých kultur, Evropany by udivil i muslimský obřad severoafrických zemí, při kterém je mrtvý oblečený jen v rubáši, zabalen do plátěného pytle a položen do speciální hrobky v podobě kulovitého domečku. Po uplynutí doby potřebné pro přirozenou mumifikaci mrtvého (v hrobkách bývá teplota až 70°C) je mrtvý ve vaku uložen do podzemní kobky v hrobce, zvlášť ženy a zvlášť muži.

V současnosti sílí trend takzvaného přírodního či ekologicky příznivého pohřbívání. Tomuto trendu odpovídají jak tzv. přírodní hřbitovy. Ty se začaly objevovat od 90. let 20. století ve Velké Británii nebo Německu. Jde o prostor, kde mrtví vstupují do života přírody, aniž by ho narušili. Těla, případně popel, jsou uložena ve snadno rozložitelné schránce ze dřeva či papíru, někdy z proutí. Často se ukládají do půdy pod stromem, který může nahradit náhrobek, protože klasické náhrobky se nepoužívají, aby nezanechávaly ekologickou stopu. Přírodní hřbitov se tak stává chráněným přírodním územím, na němž se obvykle daří nejrůznějším druhům rostlin a živočichů. V Česku můžeme najít několik lesních hřbitovů, které se nacházejí přímo v lesním porostu, otevření vysloveně přírodního hřbitova se výhledově plánuje v Praze – Ďáblicích.

Snahy jsou také v oblasti kremace, která by se měla obejít prakticky bez emisí. Jedná se o tzv. "vodní kremaci" neboli resomaci nebo kryomaci. Vodní kremace, odborně alkalická hydrolyza, byla už od roku 2017 povolena ve 3 kanadských provinciích a také 15 státech USA. Tělo je umístěno do tlakové komory do roztoku z 95 % vody a 5 % hydroxidu draselného zahřátého na 177 °C. Výsledkem této vodní kremace je tekutina, která může klidně projít i čistírnou odpadních vod. Chemikálie, které se běžně vyskytují v lidském těle, se tak odfiltrují a nehrozí, že by se dostaly do půdy nebo do vzduchu jako v případě tradičního pohřbu nebo kremace. Kryomace, neboli také kompostace či promese, pochází ze Švédska. Tělo mrtvého je nejprve zmrazeno na -18 °C a poté ponořeno do tekutého dusíku. Po prokřehnutí je roztříštěno na prach, následně zbaveno vody a kovů včetně rtuti. Vzniklý organický prach se po uložení do země během jednoho roku promění v kompost. Kryomace je energeticky náročná, ale výrazně méně než kremace a neunikají při ní škodlivé látky do ovzduší. Ani jedna technologie zatím u nás není dostupná. (26). Z popela si také můžeme nechat udělat diamant a zemřelý člen rodiny může být stále s Vámi.

Obrázek 7 - Diamant z popela zemřelého. (27)

Obě tyto metody vzbuzují odpor, především u katolické církve, která ji považuje za naprosté zneuznání ostatků člověka a odsuzuje ji. Ekologové jsou naopak touto možností nadšeni, protože jí lze snížit ekologickou stopu po zemřelém. Vodní kremace navíc potřebuje jen jednu osminu množství energie ve srovnání s běžnou kremací, kryomace polovinu, ale obě produkují čtyřikrát méně zplodin oxidu uhličitého, nedojde při nich k zamoření půdy ani vzduchu chemikáliemi unikajícími z páleného nebo tlejícího těla.

Nikoli náhodou se říká, že kulturní vyspělost národů se pozná právě podle toho, jak se lidé dokážou postarat nejen o své nemocné, zdravotně znevýhodněné a staré lidi, ale také o ty, kteří svou pozemskou pouť ukončili. (24)

2.2 Občanský pohřeb

Vznik občanských, neboli sekulárních pohřebních obřadů souvisí se zaváděním kremací na počátku 20. století a u ateistů zcela nahradil pohřeb církevní. Tento druh obřadu se také nazývá posledním rozloučením a v podstatě jde o obřad se zesnulým před kremací, který probíhá ve smuteční síni hřbitova nebo krematoria. K rozloučení patří proslov o životě zemřelého, pronesený buď někým z rodiny, nebo pracovníkem pohřební služby. I když jde o rozloučení civilní, klade se důraz na život, smrt není prezentována jako definitivní konec. Rakev je po celou dobu obřadu vystavena na katafalku, v závěru obřadu se spouští do podzemí, zajíždí do zadní místnosti nebo se před ní zatahuje opona. Po odchodu pozůstalých pohřební služba zajistí kremaci a po ní předá pozůstalým urnu s popelem zemřelého k uložení na pietní místo nebo k jinému druhu pohřbu. (5)

V současné době je nárůst počtů pohřbů bez obřadu a to většinou z důvodu ekonomické situace pozůstalých. Je to ale i výraz jisté neúcty k zemřelému. Rituál pohřbů byl v posledním půlstoletí velmi redukován, kdy toto se stalo ve všech vyspělých zemích světa. Obecným důvodem je spotřebitelský styl života a tabuizace smrti. (24)

2.3 Křesťanský pohřeb

Křesťanské církevní obřady vychází z Nového zákona, přičemž oba jsou spojeny s Ježíšem. Prvním je jeho „zmrtnýchvstání“ a druhým je „vzkříšení“. Ačkoliv to bude asi pro mnohé udivující, variantou církevního pohřebního obřadu může být jak inhumace, tak kremace, kterou povolil již II. vatikánský koncil jako možný způsob církevního pohřbu. Křesťanské církve – zejména katolická – se pohřbu žehem dlouho bránily, protože v něm

viděly symbolické popření duše zemřelé osoby, nicméně od poloviny 20. století se však i některé katolické pohřby konají v krematoriích. (28)

At' již probíhá pohřební obřad jakýmkoliv způsobem, vždy jsou podstatné modlitby za zemřelého a zádušní mše. U pohřbu do země může obřad probíhat trojím způsobem:

1. probíhá postupně na třech místech - v domě zesnulého, v kostele a na hřbitově;
2. na dvou místech - ve hřbitovní kapli a u hrobu;
3. pouze na jednom místě (u hrobu, ve smuteční síni apod.).

První způsob je také označován jako „tradiční“, v současnosti se s ním setkáváme spíše na venkově. Obřad začíná v domě zemřelého, kde kněz pronáší modlitby a žalmy a skrání tělo zemřelého svčenu vodou. Poté jde průvod do kostela, tam obřad pokračuje pohřební mší, při které se zpívají velikonoční zpěvy a písně symbolizující naději na zmrtvýchvstání. Pak průvod dojde na hřbitov a u hrobu se obřad zakončuje s výkropem rakve svčenu vodou, okuřování kadidlem a zpěvy na rozloučenou. Během spouštění rakve do hrobu kněz pronáší citáty z Bible a připojuje slova posledního rozloučení: *„Tělo našeho bratra (naší sestry) ukládáme do země, neboť člověk je prach a v prach se obrátí. Ale Kristus proměnil všechno: jako první z těch, kdo zemřeli, vstal z mrtvých, a vzkřísí nás...A proto odevzdejme našeho bratra (naši sestru) Kristu, aby mu (jí) dal svůj věčný pokoj a aby ho (ji) vzkřísil, až přijde den poslední.“* (29)

Obřad uzavírá závěrečná modlitba a prosba: *„Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane, a světlo věčné at' mu (jí) svítí.“* Obřad vždy vede kněz a účelem církevního pohřebního obřadu není jen poslední služba zemřelému, ale i útěcha a podpora pozůstalých. V případě kremace se koná jen jeden hlavní obřad a to buď ve smuteční síni, nebo v kostele, tělo je posléze převezeno ke kremaci a obřad při jeho ukládání již neprobíhá. Zcela výjimečně je možné pohřební obřad provést v kostele pouze za přítomnosti popela, ale i v tomto případě má být urna s popelem uložena do uzavřené rakve. Mše svatá se slouží jen tehdy, koná-li se obřad v kostele. (5)

Po uplynutí doby smutku se většinou koná zádušní mše, v případě svátků, jako jsou Vánoce nebo Velikonoce, kněz vzpomíná na zemřelé a může jmenovat ty, za které ještě zádušní mše sloužena nebyla. Náhrobky u křesťanů obvykle symbolizují jejich vztah k víře, bývají zdobeny křížem, celým jménem včetně křestního, daty narození a úmrtí.

2.4 Židovský pohřeb

Podle židovských náboženských pravidel by mělo k pohřbu dojít ještě v den, kdy člověk zemřel. Výjimkou jsou, pochopitelně, např. oběti trestných činů, kdy k pohřbu dochází co nejdříve, jak je to možné. Mrtvý je umyt a oblečen do zvláštního oblečení "tachrichin" - kalhot, košile, ponožek, čepice, rubáše a pásku vyrobených z bílého plátna. Blízcí příbuzní si před obřadem natrhnou oblečení na výraz smutku, chazan⁸ zpívá modlitbu k uznání Boží spravedlnosti a smíření se s jeho soudem, poté hovoří rabín. Pak průvod doprovází zemřelého k hrobu, po cestě chazan sedmkrát přednese žalm. Když se rakev spustí do hrobu, každý z přítomných na ni vysype tři lopatky hlíny. Poslední fáze obřadu se odehrává v synagoze, výjimečně u hrobu. Zúčastnění se nejdříve modlí žalm, pak některý z mužských příbuzných předřikává modlitbu Kadiš. Při odchodu si všichni rituálně umyjí ruce. Dvanáct měsíců po obřadu se vztyčuje na hrobu náhrobek. (24)

2.5 Muslimský pohřeb

Stejně jako u Židů, i každý zemřelý muslim by měl být co nejdříve pohřben. Hrob má být co nejvíce jednoduchý, bez kamenné obruby, svíček nebo květinové výzdoby. Hrob může být použit pouze jednou a musí být orientovaný směrem k Mekce. Pohřeb musí být proveden ideálně v den smrti a to bez rakve. Bezprostředně po smrti se vykoná náboženský obřad obmytí mrtvého těla a modlitby nad ním. Tělo je zavinuto do plátěného rubáše. (24)

2.6 Pohřbívání během katastrof největšího rozsahu

Z hlediska celého území ČR má databáze pohřebišť⁹ jedinečný význam pro řešení krizových událostí až po katastrofy největšího rozsahu. Generální ředitelství Hasičských záchranných sborů na Ministerstvu vnitra se stalo prvním uživatelem centrální databáze veřejných pohřebišť ve státní správě. Zanesou - li se souřadnice do vyhledávacího dialogového okna databáze, objeví se soupis nejbližších veřejných a neveřejných pohřebišť v okolí s přesnou polohou, velikostí a jménem vlastníka pozemku. Podle vyhlášky č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného

⁸ Nižší kněz

⁹ První databáze hřbitovů se začaly na našem území vytvářet z důvodu osvětských snah přemístit hřbitovy mimo centrum měst a obcí v 80. letech 18. století.

systemu, Policie České republiky (PČR) vyhledá zemřelé osoby a zajistí identifikaci, zajistí místo jejich nálezu nebo místo shromáždění těl zemřelých, lékaři se způsobilostí v oboru soudní lékařství těla ohledají, krajská hygienická stanice stanoví zacházení s kontaminovanými lidskými pozůstatky a kraj zajistí pohřbení. Nové pohřebiště lze v případě vyhlášení krizového stavu zřídit za předem daných podmínek na pozemku obce.

(30)

3 PRÁVNÍ RÁMEC ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY A ZÁKLADNÍ POJMY

Stejně jako veškeré další počínání obyvatel dané země, i pohřbívání a rituály s ním spojené mají svůj podklad v zákonné legislativě.

3.1 Právní rámec

Problematiku pohřebnictví velice podrobně řeší **Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů**, který stanoví podmínky pro zacházení s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky, práva a povinnosti související s provozováním pohřební služby, prováděním balzamací a konzervací lidských pozůstatků a s provozováním krematorií a pohřebišť. (31)

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Jeden z pododdílů se týká zacházení s částmi lidského těla, vymezuje, k jakým účelům mohou být využity. Šestý pododdíl s názvem Ochrana lidského těla po smrti člověka se pak týká samotného pohřbívání. (32)

Vzhledem k tomu, že Zákon o pohřebnictví je platný již od roku 2001, byla přijata jeho novelizace pomocí předpisu č. **193/2017**, který vstoupil v platnost 1. 9. 2017 a o který se výrazně zasloužila ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová, které se podařilo prosadit některé **podstatné změny v pohřebnictví**.

1. Pohřební služby a krematoria budou muset zřídit samostatnou místnost, kde by pozůstali mohli nebožtíka sami zkontrolovat a upravit a to i rituálně. Zemřelý, který byl prokazatelně muslimské víry, může být na neveřejných hřbitovech pohřben bez rakve. Zde nastává poněkud problém, protože pohřby dle muslimských zvyklostí se v současnosti konají na muslimských hřbitovech v Praze, Brně nebo Třebíči, ty ale nejsou neveřejné.

2. Posílí se také posmrtná práva zemřelých. Postihy za hrubé zacházení se zemřelými či přímo hanobení jejich těl se zpřísní až na dva roky vězení. Možné bude také dané pohřební službě pozastavit činnost. Bude docházet k důslednější kontrole podnikatelů v oblasti pohřebnictví, nově kromě ministerstva pro místní rozvoj a krajských úřadů bude mít pravomoc kontroly také krajská hygienická stanice. Za prohřešky budou pokuty až 100 000 - 500 000 Kč, aby nedocházelo k nevhodné manipulaci s tělem zemřelých nebo k jejich

nedůstojnému ukládání. Pohřební služby navíc nebudou smět podnikat v areálu nemocnic, ani tam smlouvat pohřby.

3. Stejně tak nebude možné dále využívat rakví z lepenkového papíru, protože nejsou důstojné vůči zemřelým, byly stanoveny minimální výrobní parametry rakví. Kromě důstojnosti tato změna také přinese ekologicky i hygienicky příznivější řešení.

4. Rodiče mají právo pohřbít své dítě, i kdyby se jednalo o potracený plod. Doposud se plody s váhou nižší než půl kilogramu spalovaly v nemocniční spalovně jako nemocniční odpad, nyní mají rodiče čtyři dny na rozmyšlenou, zda jej chtějí pohřbít.

5. Nově je zakázáno vystavení těla zemřelého bez jeho souhlasu, pokud k němu za života nedojde, tělo vystaveno nebude ani na přání pozůstalých. Stejně tak je zakázáno ukládat a vystavovat nakonzervovaná nebo nabalzamovaná lidská těla zejména za komerčním účelem, pokud s tím zemřelý za svého života nesouhlasil, což se týká například různých výstav. Aby novelizace nepostihla například muzea nebo kostnice, zákaz se týká pouze zemřelých, od jejichž smrti neuběhlo více než 70 let.

6. Poslední změna se týká podmínek pro podnikání v pohřebnictví. Nově podnikatelé v pohřebnictví budou muset skládat zkoušku a mít praxi v oboru. Doposud stačil pro podnikání víkendový kurz, nyní to je teoretická i praktická zkouška, k tomu uchazeč se základním vzděláním musí mít minimálně desetiletou praxi, středoškolák pětiletou. Zkoušky vede osoba autorizovaná ministerstvem a povinné přezkoušení se bude konat každých pět let. (33)

Každý hřbitov má svého správce, který se stará o jeho plynulý chod. Stará se o údržbu zeleně, dohlíží na firmy nebo osoby, které mají údržbu hřbitova na starost. Ačkoli hřbitov má označení veřejný prostor, přes to důležitou součástí administrativy je řád veřejného pohřebiště, kterým jsou povinni se řídit jak provozovatelé, tak nájemci hrobů a návštěvníci. Řád udává provozní dobu hřbitova, podmínky nájmu hrobového místa, poskytování služeb na pohřebišti, tlecí dobu pro lidské ostatky a povinnosti návštěvníků, provozovatele a nájemců hrobových míst. (24). Řád veřejného pohřebiště vychází jednak ze zákonů a ze stavebních nařízení, ale řídí se především místními podmínkami, které vycházejí z konkrétního umístění hřbitova (geologické podloží, propustnost zeminy apod.). Z tohoto důvodu Ministerstvo pro místní rozvoj vytvořilo jakýsi všeobecný vzor řádu, který zřizovatelé pohřebiště přizpůsobí svým konkrétním podmínkám. Veškeré řády

veřejných pohřebišť jsou potom závaznou normou pro zřizovatele, ale i majitele hrobových míst a pro návštěvníky.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 65/1954 Sb., o Ženevských úmluvách na ochranu obětí války ze dne 12. srpna 1949. Těla vojáků nebo válečných zajatců zemřelých v zajetí se podle čl. 17 „ nesmějí zpopelnit než z naléhavých zdravotních důvodů nebo pohnutek vyplývajících z náboženství zemřelého. V případě zpopelnění budou na úmrtním listě nebo ověřeném seznamu zemřelých udány okolnosti a důvody zpopelnění. Strany konfliktu budou kromě toho dbát, aby mrtví byli pohřbeni s úctou, pokud možno podle náboženství, k němuž patřili, aby jejich hrobů bylo šetřeno a aby byly pokud možno seskupeny podle národnosti zemřelých, vhodně udržovány a označeny tak, aby je vždycky bylo možné nalézt“. (30)

Zákon 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví práva a povinnosti v oblasti péče o válečné hroby a pietní místa (dále jen "válečný hrob") a orgány státní správy a jejich působnost ve věcech válečných hrobů. (24)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, definuje trestní odpovědnost, vyjmenovává jednotlivé trestné činy a tresty, které za ně lze uložit. Z trestných činů proti majetku se jedná o trestný čin Krádež dle § 205 trestního zákoníku a Poškození cizí věci dle § 228 trestního zákoníku. Z trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných se jedná o trestný čin Výtržnictví dle § 358 trestního zákoníku a trestný čin Hanobení lidských ostatků dle § 359 trestního zákoníku. (34)

Zákon č. 251/2016 Sb., zákon o některých přestupcích upravuje některé přestupky vyskytující se na různých úsecích veřejné správy, včetně druhu a výše správních trestů, které lze za jejich spáchání uložit. Problematiky hřbitovů se týká přestupek proti majetku dle § 8 zákona číslo 251/2016 Sb. (35)

3.2 Výklad pojmů

Pojmy z oblasti pohřebnictví lze dohledat jednak v zákoně o pohřebnictví (31) a dále v publikaci Pohřbívání a hřbitovy (24).

Zákon (31) zakotvuje tyto pojmy:

Balzamace je úprava lidských pozůstatků zamezující rozvoji posmrtných změn vyvolaných hnilobnými bakteriemi nebo hmyzem.

Hrobové místo je místo na pohřebišti určené pro zřízení hrobu nebo hrobky nebo vyhrazené místo v úložišti jednotlivých uren, nebo na vsypové louce.

Lidské ostatky jsou lidské pozůstatky po pohřbení.

Lidské pozůstatky je název pro tělo zemřelého a jiné lidské pozůstatky.

Pohřbení je uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na pohřebišti nebo zpopelnění v krematoriu.

Pohřebiště je prostor, na kterém se nachází jak hřbitov, tak urnový háj.

Pohřebiště neveřejné je prostor určený výlučně pro uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků členu řeholních řádů a kongregací a prostory zřízené před dnem nabytí účinnosti zákona o pohřebnictví pro uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků členů uzavřených, zejména příbuzenských společenství, příslušníků registrovaných církví nebo náboženských společností.

Pohřebiště veřejné je prostor určený k uložení lidských pozůstatků a lidských ostatků v podobě míst pro hroby a hrobky nebo úložiště jednotlivých uren (urnový háj, kolumbárium) nebo rozptylové či vsypové louky nebo jejich kombinace.

Další část pojmů je uvedena v publikaci (24). Autor zde uvádí tyto pojmy:

Exhumace je manipulace s nezetlelými i zetlelými lidskými ostatky. Exhumace může být buď nařízena soudcem v hlavním líčení, nebo státním zástupcem v přípravném řízení, jinak krajským hygienickým pracovištěm v případě žádosti pozůstalých či nových nájemců hrobového místa.

Hrob je prostor k uložení lidských těl, jeho částí a zpopelněných lidských ostatků. Hrob dále dělíme na **hrob kostrový**, kde se ukládají lidské pozůstatky v rakvi, zemní či zděný. Pro hrob zděný se užívá i samostatný název **hrobka**. **Hrob rakvový**, kde se ukládají lidské pozůstatky v rakvi nebo lidské ostatky. **Hrob urnový** (žehový, žárový) je prostor k uložení lidských ostatků v urně, kdy žehový hrob může být prostor ukrytý pod epitafní deskou, urnový pomníček nebo výklenek v kolumbáriu.

Hřbitov je prostor, na němž se ukládají ostatky zesnulých v rakvích do označených hrobů.

Loučka rozptylová – loučka, na jejíž ploše dochází k rozptylu zpopelněných ostatků.

Loučka vsypová – loučka, na jejíž ploše je při každém vsypu vyhloubena jamka a do tohoto vyhloubeného prostoru jsou vsypány zpopelněné lidské pozůstatky. Po vsypu je travní drn vložen zpět na původní místo.

4 KRIMINALITA SPOJENÁ S POHŘBÍVÁNÍM

Vzhledem k tomu, že ne všichni mají smrt člověka spojenou s úctou a klidem pro zemřelé, setkáváme se i s kriminalitou, která je spojena s pietními místy. Když pomineme našťestí velice řídké chování některých sekt, nejčastěji se jedná o vandalismus a vykrádání hrobů. Rozmáhá se také nový druh kriminality, jehož dějištěm jsou právě místa posledního odpočinku, kdy většinou mladiství zloději se specializují na starší ženy, které při rozjímání nad hrobem svých nejbližších zapomínají na okolní svět. *"I na tašku. Zavěsí ji třeba na strom a jdou s konví pro vodu. Na Olšanských hřbitovech měli podobní pachatelé na svědomí několik desítek krádeží. Sotva se je však podařilo dopadnout, začala série jejich následovníků znovu..."* řekl vedoucí hřbitovní správy Jaroslav Jakouš“ (36)... *a nejde jen o krádeže peněz. Množí se krádeže květin i pomníků, protože i kámen podražil. V Ostravě se hřbitovní banditi specializovali na měděné urny... "*

Někteří se kvůli vlastnímu obohacení skutečně neštítí ničeho, takže obojí zdaleka není řídkým jevem. PČR se snaží tyto projevy trestat, ale často nebývá úspěšná, protože na pietních místech chybí zabezpečení, především kamerový systém, který by pomohl odhalit viníky.

Snaha většiny lidí je vytvořit důstojné a hezké pietní místo, takže vandalismus není jen poškození místa ve smyslu majetkové újmy, ale i újmy citové a emocionální. Dochází také nejen k drobným krádežím hrobové výzdoby, jako jsou věnce, květiny, svíčky, sošky, ale i k ničení náhrobků i samotných hrobů. To už není jen přestupek, ale trestný čin, protože se škoda může pohybovat řádově i v desetitisících. Je navíc často spojený s okrádáním mrtvých, hanobení a ničení jejich ostatků. Jedinou obranou je namátková kontrola místa, nejen v době svátků, ale v průběhu celého roku, všímavost vůči osobám, které se na pietním místě chovají nepatřičně nebo nevhodně. Vzhledem k vlastním památníkům je vhodné:

1. nafotit a pojistit hrob;
2. zvážit umístění měděných a mosazných prvků, které lákají a raději využít plastu, který již dnes dokonale imituje ušlechtilé kovy;
3. o pietní místo se starat a nedovolit, aby působilo dojmem, že je opuštěné a je tedy možnost si věci „odnést“. (37)

U vandalismu je největší problém v tom, že se jedná o chování, které je založené na agresivitě, je značně iracionální a proto je těžké ho pochopit. Psychologové dříve

usuzovali, že se v psychice vandala odráží jeho deprivace z dětství, kdy záviděl ostatním, co mají a on ne, ale dnes se od tohoto hodnocení upouští, právě proto, že třeba hanobení hřbitovů nemá nic společného s majetkem ani sociálním statusem. Navíc, pokud jsou pachatelé dopadeni, často uvádějí, že se prostě "nudili" a ničení pomníků jim "připadalo zábavné".

Ještě mnohem nebezpečnější kriminální činností je vykrádání hrobů a hrobek. Zde je jasný motiv sebeobohacení a to za jakoukoliv cenu. Takoví zloději se neštítí ničeho, kradou nejen výzdobu hrobů, součásti pohřebního rituálu a předměty patřící mrtvým, ale jsou schopni mrtvému i vytrhat zlaté zuby nebo zlámat kosti, aby získali šperky.

Ze statistiky PČR je vidět, že se počty trestných činů každý rok zvyšují a to se statistika týká jen činů, které byly nahlášeny a vyšetřovány, případně bylo podáno trestní oznámení. PČR samostatně statisticky neeviduje poškození uren, náhrobků, krádeže funerálních předmětů apod., eviduje trestné činy podle objektu napadení, kterým je hrob nebo hrobka. Jak také vyplývá ze statistiky, objasněnost případů je velice nízká, a podle vyjádření pracovnice policejního prezidia je tomu právě také kvůli špatnému nebo minimálně nedostatečnému zabezpečení pietních míst (absence kamerového záznamu, neuzamčená prostranství, poškozené zdi atd.).

Tabulka 1 - Statistika trestných činů spojených s pietními místy.

Rok	Počet TČ celkem	Celkem napadených objektů*	Poškození cizí věci (§ 228)	Krádeže ostatní (§ 205)	Výtržnictví (§ 358, 359)	Podvod (§ 209)	Objasněno TČ
2016	16	19	8	6	2	0	2
2017	10	36	6	4	0	0	0
2018/10	30	67	10	13	1	6	1

*pokračující TČ, např. pachatel jednáním poškodil více hrobů

Zdroj: Policejní prezidium České republiky, odbor tisku a prevence.

4.1 Vandalismus a další trestná činnost

Pojmem **vandalismus** označujeme různé druhy svévolného poškozování a ničení veřejného i soukromého majetku, které nepřinášejí pachateli žádné materiální obohacení (nicméně to co může po vandalismu i následovat, je pak hodnoceno jako samostatný trestný čin) a pro které pachatel zpravidla nemá žádný motiv. Většinou k němu dochází pod vlivem alkoholu či drog, případně na popud "party", pachatel tak koná jen pro potěšení či pro potřebu odreagovat se.

Název je odvozen od kmene Vandalů, kteří roku 455 dobyli velkou část Itálie a také dobyli Řím. Před branami města je požádal papež Lev I., aby zbytečně neprolévali krev a ačkoliv to slíbili, Řím vyplenili, pobili muže a znásilnili ženy, kradli a drancovali, odnesli, co mohli, a co nemohli, to zničili. Po kmeni do současnosti nezbylo nic kromě jména. Nicméně v roce 1794 si na toto drancování Říma vzpomněl biskup Henri Baptiste Grégoire z Blois a poprvé slovem *vandalismus* označil počínání francouzských revolucionářů – jakobínů – v Paříži. Slovo se velice brzy ujalo a zůstalo ve slovníku všech evropských národů.

Hlavním znakem vandalismu je nesmyslnost ničení hodnot materiální i duchovní kultury, případně civilizačních vymožeností. Konkrétní projevy vandalismu nás obklopují každodenně, počínaje zničenými lavičkami, až právě třeba po zničená pietní místa. Motivace je pouze ničit, a to pro ničení samo, takže se jedná o jev, který je běžnému člověku nepochopitelný. Společným znakem všech projevů vandalismu je právě anonymita, skrytí v davu, beztrestnost. Nicméně pokud se podaří pachatele vypátrat, akt vandalismu je hodnocený podle trestního práva jako poškozování cizí věci nebo výtržnictví s trestní sazbou 1 - 6 let. (38)

4.2 Konkrétní projevy vandalismu

Podívejme se na několik konkrétních projevů vandalismu, které skutečně otřásly českou veřejností.

1. Oslavany u Brna

Tento případ se stal v roce 2017 a je zarážející tím, že aktéry vandalismu byly nezletilé děti, které si ze hřbitova udělaly hřiště na parkour. Skákaly z hrobu na hrob, lezly na náhrobky, při tom poškodily několik luceren, vykopaly skleněné výplně náhrobků

a rozházely květiny. Výtržnost vyšetřovala PČR, která ale musela případ odložit s ohledem na to, že pachatelé byli nezletilí. S jejich rozhodnutím nesouhlasili místní obyvatelé, kteří byli chováním dětí pohoršeni a žádali potrestání. V Oslavanech proto chystají posílit místní kamerový systém, aby hlídal i hřbitov. (39)

Obrázek 8 - Vandalismus Oslavany u Brna. (40)

2. Koryčany na Kroměřížsku

I zde mladiství vandalové způsobili v roce 2016 nevyčíslitelnou škodu. Na tamním židovském hřbitově, který je kulturní památkou, zničili tři desítky náhrobků, čímž z velké části zničili jednu z hlavních památek Koryčan, která připomíná nacisty vyvražděnou židovskou komunitu města. Vyšetřování nabralo překvapivý směr, když díky svědkovi bylo zjištěno, že se jedná o děti z druhého stupně základní školy! Vedení židovské obce přemýšlí, jestli má zničený hřbitov vůbec opravovat, protože to není poprvé, co se dostal do hledáčku vandalů. (41) (42)

Obrázek 9 - Vandalismus na židovském hřbitově v Koryčanech. (41)

3. Vranovice, Přibice

Otřesný případ vandalismu řešila PČR v roce 2012, když dvojice mladíků během svého opileckého řádění poničila stovky hrobů na hřbitově v obci Vranovice a Přibice. Nejen, že rozlámali náhrobní desky, pomníky, ale rozházeli i urny s ostatky, některé dokonce vysypali. Vedení obce Vranovice přijalo opatření v podobě instalace kamer a fotopastí. Přístroje sice ničení nezabrání, mohou se však stát strašákem a hlavně pomoci s odhalením viníků. (43)

Obrázek 10 - Vandalismus Vranovice, Přibice. (43)

4. Litoměřice 2012

Vandalismus spojený s krádežemi, které nemají obdoby, vyšetřovala PČR na Litoměřicku. Dva zloději se zajímali hlavně o starší neudržované hroby, především německé, ale neštili se vypáčit ani biskupskou hrobku na hřbitově, otevřít rakev, okrást emeritního biskupa pohřbeného jen několik týdnů před tím o zlatý prsten a pozlacený kříž s řetězem. Vloupli se do více než stovky hrobů především v Litoměřicích, Lovosicích, Třebušíně a Krásném Březně. Majitelům způsobili škodu přes půl milionu korun. Při domovních prohlídkách se našly nejen kříže, medaile, šperky a další artefakty, které ukradli z rakví, ale také čelisti a lebky, ze kterých muži doslova rvali pomocí svěráku a kleští zlaté zuby. Měli dílnu, kde zuby a další předměty získávali z kostí a lebek, tavili a následně prodávali ve výkupech. Přestože v dílně jednoho z nich se objevila mince, medaile, knoflíčky, šperky i kříže, ale také hromada zubů a zlato ze zubních protéz, u soudu se nakonec nepodařilo prokázat, že pocházejí z vykradených hrobů. Oba proto byli odsouzeni jen za hanobení lidských ostatků a výtržnictví. Osmatřicetiletý Lexa z Litoměřic dostal 20 měsíců vězení a jeho komplic Pechánek osmnáct měsíců. (44)

Obrázek 11 - Věci nalezené při domovní prohlídce. (44)

5 DÍLČÍ ZÁVĚR

Vývoj pohřebnictví můžeme vysledovat ve všech civilizacích, které můžeme označit jako významné. Od pravěku tak můžeme porovnávat konkrétní rituály pohřbívání, poznávat jejich význam pro danou civilizaci nebo etnikum, srovnávat jejich vývoj. Seznámili jsme se s významem a způsobem pohřbívání od pravěkých společností, přes největší starověké civilizace, jako byl Egypt, Sumery, Mezopotámie, Babylonie, Persie, Indie nebo Čína, ale i ty, o kterých teprve poznatky získáváme, především země jižní a jihovýchodní Asie. Do vývoje Evropy výrazně zasáhly také antické státy - Řecko a Řím - a jejich přístup ke smrti a kultu pohřbívání. Přes příchod Slovanů jsme se přenesli do středověku a ke křesťanství, které již ovlivnilo pohřební rituály do podoby, jako známe dnes.

Všechna největší náboženství mají doposud význam ve způsobu pohřbívání, proto bylo potřeba zabývat se popisem průběhu křesťanského, židovského a muslimského pohřbu, které se i v současnosti v Evropě používají.

S pohřbíváním jsou ale také spojeny některé výrazné kriminální činy, ať již to je vandalismus, záměrné poškozování nebo dokonce vykrádání hrobů a hanobení lidských ostatků, proto se práce zabývá i legislativou, která se dané tematiky týká. Nakonec jsme se věnovali některým prokázaným případům vandalismu na hřbitovech, okrádání a hanobení mrtvých. Policie ČR nám poskytla data týkající se kriminální činnosti spojené s místy posledního odpočinku, takže jsme získali informace, jaké množství trestných činů nebo přečinů je skutečně spojeno s pohřebnictvím.

Mezi pozitiva v řešené oblasti lze zařadit:

- Evropa na základě historie vývoje klade velký důraz na důstojné ukládání lidských ostatků.
- Zemřelí mohou být až na výjimky pohřbeni podle své víry, případně podle zvyklostí etnika nebo komunity.
- Ucelená a udržovaná pohřební místa jsou snáze kontrolovatelná.

Mezi negativa v řešené oblasti lze zařadit:

- Zvyk ukládat mrtvé s jejich cennostmi vede ke kriminalitě ve snaze tyto cennosti získat.

- U mladé generace není dostatečná výchova k úctě k zemřelým, proto dochází k vandalismu a dalšímu nevhodnému chování na pietních místech.
- Ochrana pohřebišť není ve většině případů dostatečná.

6 CÍL PRÁCE A POUŽITÉ METODY

Cíl práce

Cílem práce je zhodnocení zabezpečení vybraných hřbitovů z hlediska zamezení páchaní trestné činnosti. Na základě materiálů trestných činů a přečinů v teoretické části, jsem oslovila správce vybraných hřbitovů, zda proběhly změny v zabezpečení hřbitovů. Pro srovnání jsem uvedla i další hřbitovy a vzájemně jsem je porovnála. Na modelu jednoho ze hřbitovů jsem pak nastínila kalkulaci, aby bylo patrné, o jaké částky se jedná při případných změnách v zabezpečení.

Použité metody při zpracování práce

Při zpracování teoretické části byla nejdříve použita metoda *literární rešerše* odborné literatury, některé informační zdroje byly také čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Dále byla využita metoda *sběru dat*, ať se již jednalo o vyhledávání trestných činů nebo přestupků spojených s pietními místy a hřbitovy, či o zpracování zprávy získané díky laskavému přispění statistiků PČR.

Praktická část pak byla zpracována za podpory dvou metod a to *empirickým zkoumáním*, po kterém následovalo vyhodnocení získaných dat a poté jejich *interpretace*. Empirické zkoumání se týkalo dat, která jsem obdržela z dotazníků zaslaných jednotlivým osloveným správám hřbitovů, a které následně bylo zpracováno do grafické podoby. Pomocí interpretace pak byly vysvětleny jak jednotlivé grafy, tak další údaje, které jsem během praktické části získávala. Na modelu ideálně zabezpečeného hřbitova jsem provedla *finanční rozvahu* změn proti stávajícímu stavu. Závěry byly interpretovány formou shrnutí a doporučení.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 AKTUÁLNÍ STAV V ZABEZPEČENÍ VYBRANÝCH HŘBITOVŮ

Za účelem naplnění cíle bakalářské práce jsem provedla rekognoskaci celkem pěti hřbitovů, kde byla zjištěna jak negativa, tak i pozitiva v jejich zabezpečení proti vandalismu a krádeži. Vybrala jsem si tyto hřbitovy, jejich dislokace viz mapa:

Obrázek 12 - Dislokace vybraných hřbitovů (45) s úpravou autora

7.1 Hřbitov v obci Chvalovice

Obec Chvalovice je vinařská obec a leží na Jižní Moravě, 10 km jižně od města Znojmo. Patří k obcím střední velikosti, žije zde 570 obyvatel. V obci je obecní úřad, mateřská škola, kulturní dům, restaurace, obchod, knihovna, kostel, dětský i praktický lékař a hřbitov, který se nachází po pravé straně na výjezdu z obce ve směru k hraničnímu přechodu Hatě, u silnice E59. Hřbitov je spravován obcí Chvalovice. V roce 2007 prošel hřbitov velkou rekonstrukcí, byla opravena hřbitovní zeď, hlavní brána, márnice, byly vybudovány chodníky a parkoviště pro návštěvníky. Nově byl obnoven porost a umístěny lavičky. Také bylo na hřbitově zavedeno veřejné osvětlení a v zemi zabudovanými světly byla osvětlena i přední zeď hřbitova. Přední zeď je vysoká 2 metry a zbylé zdi jsou vysoké 1,5 metru. Vstupní brána na hřbitov je kovaná a je opatřena zámekem. Řád veřejného pohřebiště je umístěn na márnici uvnitř areálu hřbitova. Dle řádu veřejného pohřebiště je pohřebiště přístupno veřejnosti 24 hodin denně, z tohoto důvodu se brána hřbitova nezamyká.

Obrázek 13 - Hřbitov v obci Chvalovice. Zdroj: Vlastní.

Vzhledem k tomu, že na hřbitově nedošlo k vandalství, obec nepovažuje za nutný hřbitov zabezpečit technickou ochranou. Bariérovou ochranu má tvořit opravená zeď kolem areálu a brána. Na hřbitově není uložen žádný faktický majetek, protože správa hřbitova je přímo součástí vedení obce a veškeré vybavení technického typu (počítače apod.) je umístěno tam. Areál hřbitova je v noci osvětlen.

Zjištěná pozitiva:

- oplocený celý areál hřbitova;
- osvětlená přední strana zdi hřbitova;
- zavedené veřejné osvětlení v areálu hřbitova;
- možnost navštívit hřbitov v jakoukoliv dobu.

Zjištěná negativa:

- hřbitov se na noc nezamyká;
- nízká zeď okolo hřbitova, která se dá snadno překonat
- Řád veřejného pohřebiště je umístěn na nástěnce na budově márnice, která je umístěna uvnitř areálu hřbitova a není možné se s řádem seznámit již před vstupem na hřbitov;
- hřbitov není kromě osvětlení nijak zabezpečen proti případným vandalům a zlodějům.

7.2 Hřbitov v obci Šatov

Městys Šatov se nachází na Jižní Moravě, 6 km jižně od města Znojma, kdy se také jedná o vinařskou obec a nachází se zde nejznámější producent vín na Znojemsku a to společnost Znovín Znojmo a.s.. Patří k obcím větší velikosti, žije zde 1108 obyvatel. V obci je obecní úřad, mateřská škola, základní škola, kulturní dům, restaurace, obchod, knihovna, dětský i praktický lékař a hřbitov, který se nachází mezi obcí Šatov a Hnanice. Správcem hřbitova je obec Šatov. Hřbitov je celý obezděný zděnou zídou, která je vysoká na straně od silnice 1,5 metru. Protilehlá a zadní zeď hřbitova je vysoká 1,8 metru. Přední část hřbitova je tvořena stěnou márnice, části zdi vysoké 1,5 metru a kovanou bránou, která není opatřena klikou ani zámkem. Na vstupní bráně ani nikde jinde v areálu hřbitova se nenachází Řád veřejného pohřebiště. V areálu hřbitova jsou umístěny lavičky k posezení a středem hřbitova vede upravený chodník. Před hřbitovem se nachází opravené parkoviště pro návštěvníky hřbitova. Z důvodu, že i tento hřbitov se do současné doby neseťkal s projevy vandalismu, nepovažuje obec za důležité řešit jakékoli prvky zabezpečení hřbitova.

Obrázek 14 - Hřbitov obci Šatov. Zdroj: Vlastní.

Zjištěná pozitiva:

- oplocený celý areál hřbitova;

Zjištěná negativa:

- nízké oplocení hřbitova, které se dá lehce překonat;
- chybí osvětlení;
- areál hřbitova se nachází daleko za obcí;
- chybí Řád veřejného pohřebiště;
- hřbitov se na noc nijak nezabezpečuje;
- hřbitov není zabezpečen proti případným vandalům a zlodějům.

7.3 Centrální hřbitov Znojma

Město Znojmo se nachází 65 km jihozápadně od města Brna a 83 km severozápadně od Vídně. Žije zde přibližně 34000 obyvatel. Je druhým největším městem Jihomoravského kraje. Městem protéká řeka Dyje. Znojmo je vinařskou obcí. Každý rok v měsíci září zde probíhá Znojmské historické vinobraní, které je spojené s prodejem burčáku a kulturními atrakcemi, kterého se účastní asi 80000 návštěvníků. Znojmo se proslavilo taky okurkami. Nachází se zde mnoho památek, z nichž některé jsou zapsány do seznamu kulturních památek ČR. Mezi nejznámější památky města Znojma patří Loucký klášter, Znojmský hrad, Znojmské podzemí, Rotunda Sv. Kateřiny, Seafildův kámen, Znojmská radniční věž, velké množství kostelů.

Do správy města Znojma spadá 9 hřbitovů, z nichž největším je Centrální hřbitov, který se nachází ve Znojmě na ulici Průmyslová 782 a na kterém se nachází 4599 hrobových míst. Středisko správy hřbitovů provádí celoroční údržbu, úklid i odvoz odpadků. Chod hřbitova zabezpečuje celkem 10 zaměstnanců. K provádění údržbových prací jsou vybaveni osobním a dodávkovým automobilem a další drobnou mechanizací. Dle Řádu veřejného pohřebiště je návštěvní doba rozdílná podle ročního období, a to od listopadu do ledna od 7 do 17, od února do dubna od 7 do 18 a od května do září je od 7 do 20 hodin. Na kované vstupní bráně je umístěna cedule, na které je uvedena návštěvní doba hřbitova a další důležité informace. Řád veřejného pohřebiště je k nahlédnutí v kanceláři na hřbitově. Městskou policií ve Znojmě je celoročně prováděna hlídková činnost v okolí centrálního hřbitova i přímo na něm, přičemž v období Vánoc, svátku zemřelých a Velikonoc je hlídková činnost strážníků zvýšená. Na hřbitově nikdy nedošlo k většímu vandalství, dochází ale k drobným krádežím výzdoby hrobů. V měsíci březnu 2019 jsem se vydala zkontrolovat dodržování návštěvní doby Centrálního hřbitova. Ke hřbitovu jsem přišla v 19 hodin a na hřbitov se mi již nepodařilo vejít, brána již byla uzamčena.

Při vstupu na hřbitov hlavní bránou, která je vysoká 2 metry a široká 3 metry, se po pravé straně nachází zrekonstruovaná obřadní síň, chladicí místnost a sociální zařízení. Po levé straně kancelář, byt zaměstnance hřbitova a sociální zařízení. Celý hřbitov je oplocen zděným plotem vysokým 2 metry. Do objektu hřbitova je zakázán vstup se psy, jízda na kole a kouření. V roce 2010 bylo uvažováno nad záměrem rozšíření hřbitova na pozemek bývalého zahradnictví, které sousedí s hřbitovem. Z důvodu, že by se předpokládané náklady vyšplhaly na 23 milióny korun se od rozšíření hřbitova upustilo.

Obrázek 15 - Centrální hřbitov Znojmo. Zdroj: Vlastní.

Zjištěná pozitiva:

- specifická otvírací doba;
- oplocený celý areál hřbitova;
- zaměstnanec hřbitova bydlí v budově hřbitova;
- zamykání vstupní brány po návštěvní době;
- kontrola ze strany Městské policie Znojmo.

Zjištěná negativa:

- není možné se seznámit s řádem veřejného pohřebiště před vstupem na hřbitov;
- chybí osvětlení;
- chybí kamerový systém k monitorování pohybu na hřbitově, neboť se jedná o rozlehlý areál;
- chybí fotopasti.

7.4 Hřbitov v obci Přibice

Přibice jsou vinařská obec, která leží na Jižní Moravě, 30 km jižně od města Brno. Patří k obcím větší velikosti, žije zde 1064 obyvatel. V obci je obecní úřad, mateřská škola, základní škola, kulturní dům, kostel, restaurace, obchod, knihovna a hřbitov. Hřbitov je spravován obcí Přibice. Celý hřbitov je obehnaný zdí vysokou 2 metry, vstupní brána je kovaná, ale nezamyká se. Důvodem je, že podle Řádu veřejného pohřebiště obce Přibice je návštěvní doba hřbitova neomezená. Řád veřejného pohřebiště je umístěn po levé straně u vstupní brány na hřbitov. Na hřbitově není zavedeno veřejné osvětlení.

Tento hřbitov byl do hodnocení zařazen z toho důvodu, protože právě na něm došlo těsně před Dušičkami v roce 2012 k vandalismu způsobenému dvěma opilými mladíky. Dvojice mladíků tehdy nejen sfoukávala svíčky a vysypávala urny, ale i vyvracela náhrobky. Celkem tak poničili čtyři desítky hrobů (viz. kapitola 4.2/3). Bylo proto zajímavé zjistit, zda od té doby došlo k nějakým změnám, týkajících se bezpečnosti areálu. Správa hřbitova sdělila, že z důvodu, že se jednalo o první a zatím poslední případ vandalismu na hřbitově, nebylo z jejich strany přijato žádné opatření k ochraně hřbitova proti řádění vandalů.

Obrázek 16 - Hřbitov v obci Přibice. Zdroj: Vlastní.

Zjištěná pozitiva:

- oplocený celý areál hřbitova zdí ve výši 2 metry;
- umístění hřbitova v obci;

- umístění Řádu veřejného pohřebiště před vstupem na hřbitov.

Zjištěná negativa:

- nezamykání hřbitova v nočních hodinách;
- není osvětlení hřbitova;
- není kamerový systém;
- hřbitov není zabezpečen proti případným vandalům a zlodějům.

7.5 Hřbitov v obci Vranovice

Obec Vranovice se nachází na Jižní Moravě. Jedná se o obec, která těsně sousedí s obcí Přibice. Obce jsou od sebe vzdáleny přibližně 3 km. Žije zde 2369 obyvatel. V obci je plná občanská vybavenost. Hřbitov je spravován obcí Vranovice. Celý hřbitov je obehnaný zdí vysokou 2 metry, vstupní brána je kovaná a vysoká 2 metry. Hřbitov v obci Vranovice byl také vybrán z důvodu, že na něm došlo ve stejnou noc, jako v obci Přibice, k řádění vandalů. Po zdemolování hřbitova v obci Přibice se vandalové přesunuli na hřbitov v obci Vranovice, kde v řádění pokračovali a zničili šest desítek hrobů (viz kapitola 4.2/3). Na rozdíl od obce Přibice, je již hřbitov v obci Vranovice opatřen kamerovým systémem a fotopastmi, které jsou napojené na pult centrální ochrany, a v případě vandalismu je možné se podívat do archívu, kdo se na hřbitově pohyboval. Ve Vranovicích k dalšímu vandalismu již nedošlo. Opatření obec stálo 50 000 korun.

Obrázek 17 - Hřbitov v obci Vranovice. Zdroj: Vlastní.

Zjištěná pozitiva:

- oplocený celý areál hřbitova;
- kamerový systém;
- fotopasti;
- oplocení hřbitova 2 metry vysokou zdí.

Zjištěná negativa:

- hřbitov není osvětlen

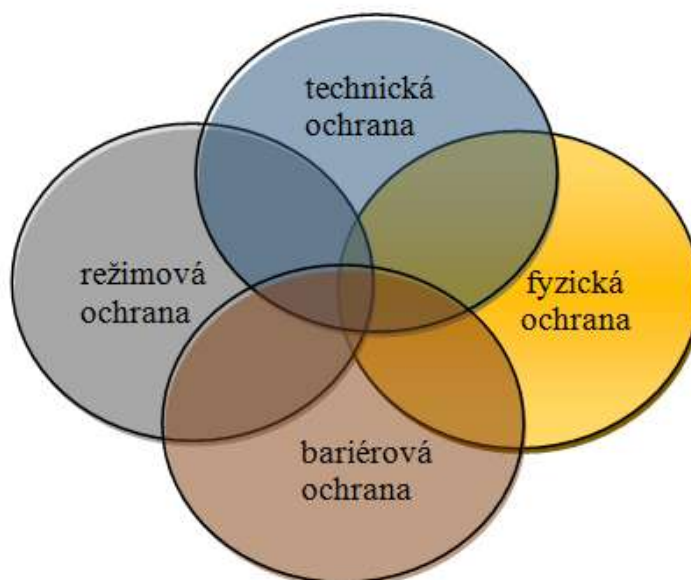
8 MOŽNÉ ZPŮSOBY ZABEZPEČENÍ HŘBITOVŮ PROTI VANDALISMU A KRÁDEŽÍM

Ke vhodnému návrhu zabezpečení hřbitova je třeba znát možné hrozby, které jej mohou ohrozit. Mezi možné hrozby můžeme zahrnout vandalismus, krádeže, konkurenční prostředí, teroristické útoky, extrémismus, ale i vlivy počasí.

8.1 Obecné formy ochrany areálu

Existuje mnoho různých forem ochrany jednotlivých areálů, nicméně ani jedna z nich není samostatně dostatečná, vždy je potřeba, aby byly kombinované a nejlépe zastoupené v co největší míře. Vždy je nejlepší, aby byly provázané všechny druhy ochrany. Základní druhy ochrany jsou:

1. Bariérová ochrana.
2. Technická ochrana.
3. Fyzická ochrana.
4. Režimová ochrana.

Obrázek 18 - Ideální zabezpečení. Zdroj: Vlastní.

1. Bariérová ochrana

Do bariérové ochrany patří jak stavební úpravy technického charakteru, tak

i možnost využití přírodních terénních bariér. Cílem bariérové ochrany je zabránit vstupu neoprávněným osobám anebo jejich vstup zpomalit. První z bariér, na které by měl případný pachatel narazit, jsou vysoké a špatně zdolatelné obvodové zdi a odpovídající vchodová brána, která se mimo provozní dobu hřbitova zamyká. Stejně tak by měly být dostatečně odolné další vchody a brány, např. pro technické zabezpečení hřbitova. Bariérová ochrana by měla být podpořena dostatečným osvětlením.

2. Technická ochrana

Technická ochrana sama o sobě nemůže zabránit pachateli vnik do objektu nebo vykonání přestupku či trestného činu, ale je velice podstatná jednak jako zastráovací před negativním jednáním a jednak také výraznou pomocí při detekci pachatele a jako podklad k důkaznímu řízení při vyšetřování trestného činu či při soudním jednání. Do technické ochrany patří veškeré druhy elektronické ostrahy, jako jsou kamerové systémy, fotopasti, automatická čidla pohybu, ultrazvukové, infračervené a mikrovlnné detektory. Technická ochrana může také být napojena přímo na pult ochrany PČR nebo konkrétní městské policie. Do technické ochrany patří i mechanické zábranné prostředky, kterými jsou zámky, mříže, bezpečnostní tvrzená a vrstvená skla, bezpečnostní folie, trezory a bezpečnostní schránky. Brání před násilným vniknutím neoprávněných osob do chráněného prostoru a před znehodnocením či krádežemi.

Prvky technické ochrany dělíme podle prostorového zaměření na:

- a) **perimetrická ochrana** – prvky chránící venkovní prostor před neoprávněným vstupem. Patří sem jak klasické drátěné, tak i bezpečnostní oplocení, podhrabové překážky, vrcholové zábrany, zdi, závory, vstupy a vjezdy;
- b) **plášťová ochrana** – prvky chránící plášť objektů, např. budovu správy hřbitova, obřadní síň, kapli... Sem patří stavební prvky budov, otvorové výplně, mříže, žaluzie a rolety, bezpečnostní skla a bezpečnostní ochranné fólie;
- c) **prostorová ochrana** – čidla pohybu;
- d) **předmětová ochrana** – prvky chránící jednotlivé cenné předměty jako jsou dokumenty, finanční hotovost, ale i informace, hroby a hrobky, čidla kapacitní, kontaktní, bariérová, trezorová, tlaková akustická a čidla na ochranu uměleckých předmětů.

3. Fyzická ochrana

Vzhledem k tomu, že hřbitovy jsou většinou velmi rozlehlé areály, fyzická ochrana se jeví jako logická, tím spíše, že se v poslední době stupňují útoky, ať již z jakýchkoliv příčin na pietní místa a roste kriminalita s těmito místy spojená. Správci hřbitovů ale jsou většinou technické služby daného města a ty nemají dostatečnou personální vybavenost, ani finanční možnosti. Jak městská nebo obecní, tak státní policie nemá dostatečné kapacity pro trvalý dohled nad areálem. Většinou tedy fyzická ochrana spočívá ve spolupráci policie se správcem hřbitova, areál je zapojen do trasy hlídkových vozů nebo pěších hlídek. V případě napadení bezpečnosti místa je vyrozuměn správce areálu, který jej dobře zná a může snadno určit, k jakému došlo poškození a v jakém rozsahu. Fyzická ochrana bývá často spojena právě s technickou.

4. Režimová ochrana

Režimová ochrana spočívá ve stanovení oprávnění pohybu osob, pravidel a zásad, která jsou platná v areálu hřbitova. První a hlavní je stanovení doby přístupu do areálu a to jak návštěvníkům, tak samotným pracovníkům. Ačkoliv pracovníci jsou málokdy zainteresováni v trestné činnosti, tak jejich pohyb po areálu by byl překážkou využití technické ochrany nebo by mohl naopak odvést pozornost od vniknutí neoprávněné osoby. Z tohoto důvodu je stanovena jak přesná návštěvní doba, většinou závislá na ročním období, tak pracovní doba, po které není možné se v areálu zdržovat.

Dále jsou stanoveny podmínky pohybu po areálu, kdy je zakázáno využívat jakýchkoliv dopravních prostředků ze strany návštěvníků a to včetně jízdních kol. Pracovníci se musí s obslužnými dopravními prostředky pohybovat po areálu co nejopatrněji a pokud možno v době nejmenší návštěvnosti, většinou tedy v dopoledních hodinách. Kontrole jsou také podřízená vjíždějící vozidla dodeje a odvozu materiálu, stejně jako klíčový režim, tedy označení, přidělování a odevzdávání klíčů, způsob jejich použití, výroba náhradních klíčů, výměny zámků.

9 IDEÁLNÍ ZABEZPEČENÍ HŘBITOVA

Žádný hřbitov, který jsem prozkoumala, není ideálně zabezpečen. Nejdříve jsem zkoumala materiály poskytnuté zřizovateli jednotlivých hřbitovů, vyhodnotila vyplněné dotazníky. Pokusím se tedy vytvořit ideální model ochrany hřbitova, kdy jsem si vybrala centrální hřbitov ve Znojmě. Nejprve musím vyhodnotit rizika areálu. Použiji k tomu Ishikawův diagram¹⁰ neboli diagram příčin a následků. Tento diagram je grafickou analytickou technikou pro řešení složitějších systémů v oblasti bezpečnosti, je také vhodný pro řešení objektů kritické infrastruktury. Velmi vhodný je právě k vyhodnocení rizik i tak velkého areálu, kterým bezesporu hřbitov je.

9.1 Ishikawův diagram

Ishikawův diagram je diagram příčin a následků, který se používá pro vytvoření myšlenkové mapy pro řešení konkrétního problému. Také se mu někdy říká "fishbone diagram", neboli diagram rybí kosti, protože jeho schematické vyjádření skutečně připomíná snědenou rybu, ve které hlavu tvoří základní problém a páteř a kosti z ní vedoucí jsou potom další oblasti, na které je potřeba se při řešení zaměřit nebo které mohou znamenat dílčí zdroje problému. Diagram se v podstatě dá tvořit do mnoha úrovní, nicméně sám Kaoru Ishikawa, tvůrce diagramu, doporučuje nanejvýš dvě úrovně, aby nedocházelo ke zbytečnému detailnímu rozdrobení problému.

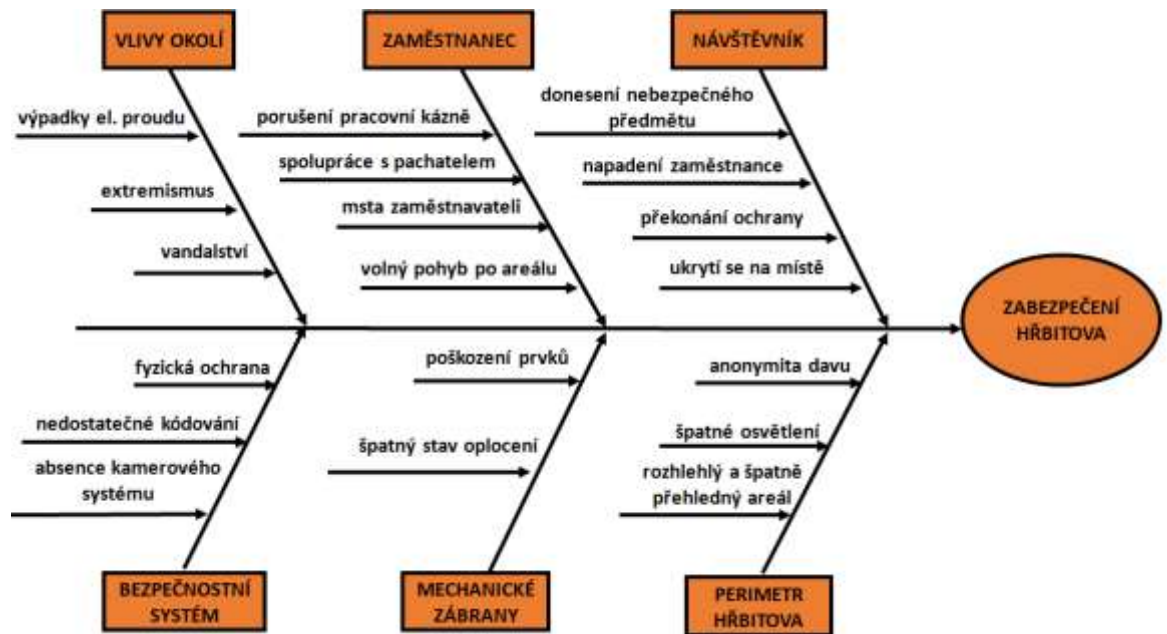
Určila jsem ve svém diagramu šest hlavních oblastí, které představují možná rizika, která mohou souviset s narušením bezpečnosti. Vedlejší kosti potom vyjadřují konkrétní příčiny. Takto získaná data jsou potom podstatná pro vytvoření návrhu ideálního zabezpečení objektu. Grafické znázornění diagramu zajišťuje jeho přehlednost a rychlou orientaci.

Mezi hlavní oblasti jsem zařadila návštěvníka (možného pachatele), zaměstnance, vlivy okolí, perimetr hřbitova, mechanické zábrany a bezpečnostní systém.

Na základě vyhodnocených rizik byl sestaven plán zabezpečení celého hřbitova, který se jeví jako ideální za pomoci využití nejnovějších poznatků a technických možností.

(46)

¹⁰ Kaoru Ishikawa byl japonský univerzitní profesor a inovátor v oblasti řízení kvality. Nejvíce znám je díky jeho diagramu příčin a následků známým též jako diagram rybí kosti (fishbone diagram), který se používá při různých analýzách.

Obrázek 19 - Ishikawův diagram - zabezpečení areálu. Zdroj: Vlastní.

9.2 Dotazník

K orientaci ve skutečném stavu ohrožení českých hřbitovů bylo realizováno dotazníkové šetření. To bylo zasláno správám vybraných hřbitovů a mělo za úkol odhalit negativní jevy, ke kterým na hřbitovech dochází. Vzhledem k údajům PČR byly vybrány nejčastější trestné činy nebo přečiny spojené s pohřbíváním. Dotazníky byly zaslány čtyřiceti různým správám hřbitovů (městským, vesnickým, menším i větším) se žádostí o vyplnění pro statistické zpracování do bakalářské práce s tím, že nikde nebudou uvedeny názvy hřbitovů, aby nebylo možné zneužít zjištěných dat. Ze čtyřiceti hřbitovů jich do daného termínu odpovědělo 37.

Vyhodnocení dotazníků

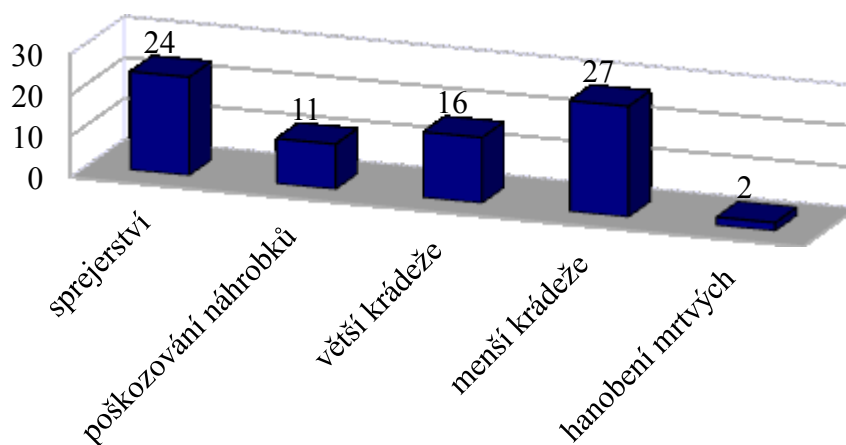
Nejprve bylo vyhodnoceno složení hřbitovů, které byly ochotny odpovědět, tedy jejich velikost a umístění. Ke zjištění výměry hřbitovů bylo použito informací ze stránek Ministerstva pro místní rozvoj, do jehož kompetence spadají.

Tabulka 2 - Složení hřbitovů - oslovených respondentů.

Umístění a velikost hřbitova	Počet
městský hřbitov	24
vesnický hřbitov	13
do výměry 1000 m ²	12
do výměry 5000 m ²	14
do výměry 10 000 m ²	8
nad výměru 10 000 m ²	3

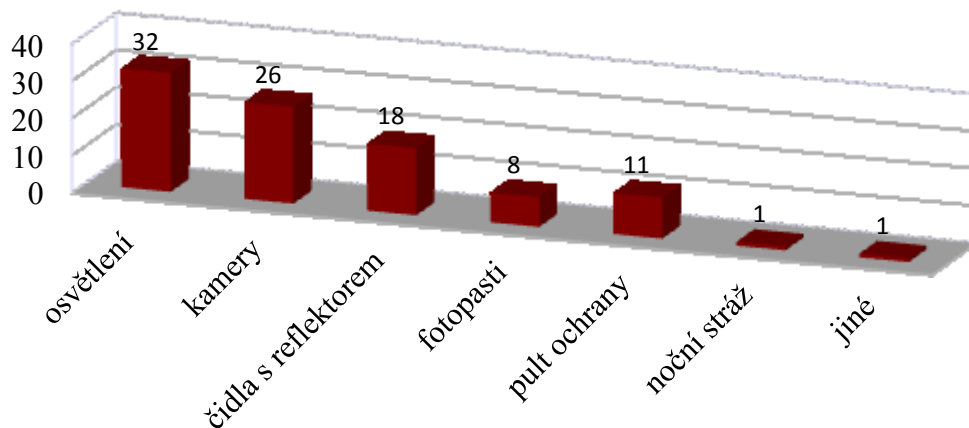
Zdroj: (47) s úpravou autora

Graf 1 - Nežádoucí projevy. Zdroj: Vlastní.

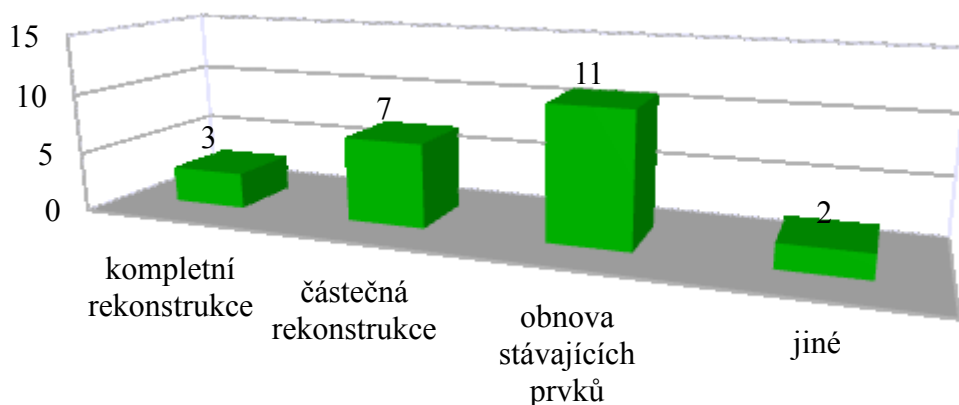
Nejčastěji na hřbitovech dochází k projevům vandalismu ve formě sprejerství. Vzhledem k tomu, že je uvedla většina vesnických hřbitovů (12), je to pravděpodobně proto, že nedostatečná ochrana i v základní podobě - výška ochranných zdí, snadno zdatelná brána, žádné další bezpečnostní prvky - umožňuje snadné proniknutí na hřbitov.

Graf 2 - Bezpečnostní prvky. Zdroj: Vlastní.

Největší množství hřbitovů má dostatečné osvětlení, pouze 5 hřbitovů (z toho 4 vesnické), stejně tak poměrně velké množství hřbitovů má kamerový systém. Nicméně někteří dotazovaní uvedli, že kamerový záznam nepokrývá celý areál hřbitova. Více než polovina hřbitovů již instalovala pohybová čidla napojená na reflektor, pouze 8 hřbitovů (větších, s větším podílem stromů a keřů) pořídilo fotopasti, 11 městských hřbitovů je napojeno na pult ochrany (4 na Městskou policii, ostatní na místní bezpečnostní služby). Pouze 1 hřbitov má noční stráž (uvedli, že je tomu tak z důvodu, že se v jedné z budov hřbitova nachází chladicí zařízení pohřební služby). 1 hřbitov uvedl opatření jiné - na hřbitově se v noci pohybují strážní psi.

Graf 3 - Plánované změny. Zdroj: Vlastní.

Většina hřbitovů žádnou změnu nechystá, dotazovaní uváděli, že vzhledem k rozpočtu nemají dostatek financí na zavedení dalšího zabezpečení nebo jeho vylepšení. 11 hřbitovů obnoví nebo opraví stávající prvky, 7 provede částečnou rekonstrukci (většinou se jednalo o osvětlení), pouze tři hřbitovy čeká kompletní rekonstrukce, buď bezpečnostních prvků, nebo samotného hřbitova. Dva hřbitovy uvedly, že je čekají jiné změny a to ve změně vlastníka.

9.3 Návrh zabezpečení hřbitova

Za největší nedostatek nejen k odvrácení zmíněných napadení, ale druhotně i jako zdroj důkazních materiálů pro policii, je absence kamerového systému. Méně často dochází ke spolupráci některého ze zaměstnanců s pachatelem, či k poškozování hrobových míst v době provozní doby hřbitova. Tyto skutečnosti byly zohledněny ve stanovení náhledu na ideální zabezpečení hřbitova, protože nejpodstatnější je daná rizika co nejvíce minimalizovat. Další prioritou byly co nejmenší náklady na efektivní zabezpečení, protože správy hřbitovů, případně zřizovatelé, což bývají i menší obce, nemívají dostatek financí na nákladná řešení např. ve formě mikrovlnných nebo infračervených bran, či akustických čidel.

1. Obvodová ochrana

Celý areál je obehnan obvodovou zdí vysokou 2 m. Na vrchní straně zdi bude navíc ještě zabezpečení ze tří stran ostnatým drátem. Ten nebude umístěn pouze ze strany hlavního vchodu, kde by působil neesteticky. Zde také není nutný, protože brána i její okolí je zabezpečeno elektronicky. V rozích zdi budou umístěny mikrovlnné bariéry, které mají dosah až 150m, takže jsou schopné pokrýt velkou rozlohu. Jelikož se jedná o prostorovou detekci s dlouhým dosahem, není v podstatě možné její záběr překonat.

Uvnitř i vně areálu je ale několik vysokých stromů, které jsou kritickým místem, protože jejich větve přesahují přes zeď a mohly by být použity k jejímu překonání. Dalšími kritickým místem je technická brána (C), která je poměrně ukrytá za areálem. Ta se jeví jako nejrizikovější, ale nejde ji zrušit, protože by nebyla možnost vjezdu technických vozidel na druhou polovinu hřbitova. Z toho důvodu je potřeba toto místo zabezpečit jak kamerovým systémem, tak pohybovým čidlem. Přední brána (A, B) rizikem není, protože jejich vrchní strana je pod hranicí zdi u budovy správy hřbitova a přímo proti branám jsou lampy veřejného osvětlení.

Obrázek 21 - Hlavní brána (A). – Zdroj: Vlastní.

2. Prostorová ochrana

Prostorová ochrana se postará o minimalizaci rizik uvnitř areálu. Kamerový systém tvoří 12 samostatných širokopásmových kamer, je propojený s pultem ochrany městské policie a je schopen uchovávat záznam po dobu 30 dní. Hlavní kamera je otočná a zabírá prostor hlavního vchodu, budovu správy hřbitova, smuteční síň a hlavní cestu. Tato a další tři kamery na hlavní cestě mají také funkci auto tracking - automatické sledování pohybujících se objektů, takže dokážou sledovat směr pohybu případného pachatele. Další kamera zachycuje prosklená urnová místa. Stejně tak zadní i boční brána jsou pod dohledem kamer, zadní brána má kameru vlastní, boční bránu pokrývá otočná kamera u hlavního vchodu. Boční brána je navíc strážena pohybovým čidlem s reflektorem. Ostatní kamery jsou pak kolem oplocení a na křížení cest, takže systém navzájem se překrývajících obrazů z kamer dokáže pokrýt celý areál. Kamery na hlavní cestě mají tzv. noční mod, kdy se po skončení pracovní a návštěvní doby v areálu sepne záznamový software s funkcí "autotracking" s automatickým sledováním pohybujících se objektů. Při detekování poplachu systém odešle data včetně fotografie správci areálu a bezpečnostní službě nebo pultu centrální ochrany na městské policii. V noci jsou kamery převážně nahrazeny pohybovými senzory, které spínají reflektory, případně takřka neviditelnými fotopastmi, které jsou nastavené právě na noční snímání. Systém je natolik propojený, že pokud dojde ke spuštění pohybového senzoru a rozsvícení reflektoru, nejbližší kamera přenese impuls na pult ochrany městské policie. Stejně prakticky se dá využít tzv. fotopast. Ty je vhodné umístit do špatně dostupných míst, kde v podstatě nemá návštěvník co dělat, takže detekce pohybu je zcela jistě spojena s protiprávním jednáním, ať již to je pohyb

v místě se zákazem vstupu nebo po ukončení provozní doby. Tato zařízení mohou pracovat i v IR modu, kdy pořídí záznam i za velmi špatných povětrnostních podmínek nebo světle. Tato zařízení se dají naprogramovat, aby vysílala snímky e-mailem nebo na vzdálená mobilní zařízení.

Obrázek 20 - GSM kamera. Zdroj: (48) Obrázek 21 - Univerzální GSM komunikátor. Zdroj: (48)

Obrázek 22 - Pohybové čidlo s LED reflektorem. Zdroj: (48) Obrázek 23 - Fotopast. Zdroj: (48)

Obrázek 24 - Lampa veřejného světlení typu STREET. Zdroj: (48)

3. Fyzická ostraha

Vzhledem k tomu, jak propracované je technické zabezpečení areálu, není nutná trvale přítomná ostraha. Pokud na pult ochrany Městské policie přijde upozornění na narušení ochrany hřbitova, hlídka je schopna na místo dorazit maximálně do deseti minut a díky systému ochrany má rovnou přehled, ve kterém místě se narušitel nachází. Ke vstupu do areálu hlídka používá vchod C, který se uzamyká na klíč a je tedy snadno dostupný. Během svátků hlídka koná časté obchůzky i ve dne.

4. Režimová ochrana

Hřbitov je místo se specifickým režimem, ve kterém není možné ovlivnit počet návštěvníků. Pro návštěvníky je otevírací doba umístěna na kovové tabulce na vratech hlavního vchodu. Zaměstnanci podléhají kontrole správy hřbitova a při nástupu do zaměstnání svým podpisem stvrzují, že jsou si vědomi své odpovědnosti a právního postihu při jejím porušení. Veškeré klíče od budov, vchodů, technických zařízení a vozidel jsou také vydávána proti podpisu a mohou je používat jen zmocnění pracovníci. Klíče k objektům se pak uchovávají v kanceláři v sejfě, stejně tak jako důležité dokumenty nebo jiné cennosti. Ostatní pracovníci, kteří nejsou zaměstnanci hřbitova mohou v areálu pracovat pouze v otevírací době. Jakékoliv výjimky musí schválit správa hřbitova nebo zřizovatel.

Na centrálním hřbitově ve Znojmě je plánovaná rekonstrukce včetně dostavby nové části již kapacitně nedostačujícího hřbitova. Vzhledem k tomu, že dojde ke stavebním pracím jak na svršku a obvodových zdech, ale i k výkopovým pracím, doplnění bezpečnostních prvků podle stávajícího návrhu by zlevnilo práce ve smyslu spojeného využití techniky a pracovníků. Plánování rekonstrukce a dostavba by měla vypadat takto:

- rozšíření centrálního hřbitova je navrženo na pozemek bývalého zahradnictví v přímém sousedství se stávajícím hřbitovem;
- nová část hřbitova bude od staré části oddělena novou ohradní zdí s dvěma průchody spojujícími obě části hřbitova;
- celá plocha nového hřbitova bude řešena jako bezbariérová;
- při ohradní zdi je navrženo parkoviště pro osobní automobily se 43 parkovacími místy, z toho 3 pro invalidy a 1 parkovací místo pro autobus;

- kapacita stávajícího hřbitova se rozšíří o 301 hrobových míst, 324 urnových hrobů, 176 míst na epitafní desky a 1 zákopovou loučku;
- předpokládané náklady jsou 23 000 000,- Kč.

V současné době zřizovatel hřbitova, město Znojmo, řeší finanční otázku přestavby a to jak ze svých vlastních fondů, tak z Fondu pro regionální rozvoj EU. (49)

Obrázek 20 - Ideální zabezpečení centrálního hřbitova ve Znojmě. (45) s úpravou autora

Legenda ke schématu			
	oplocení areálu		pohybová čidla s reflektorem
	vstupy do areálu		fotopasti
	kamery		lampy na solární pohon
A	hlavní vchod	C	zadní vjezd pro pracovní vozidla a odvoz odpadu
B	vjezd pro pracovní vozidla		

Tabulka 3 - Finanční vyčíslení zabezpečení

Pořizovací cena zabezpečení (průměrná)			
Prvek	Kusů	Cena za jednotku ¹² [Kč]	Cena celkem [Kč]
lampy	28	6 897,-	193 116,-
GSM kamera s technologií 3G	2	7 515,-	15 030,-
GSM kamera	10	5 635,-	56 350,-
pohybový senzor s reflektorem	6	229,-	1 374,-
fotopast	6	2 990,-	17 940,-
elektrický materiál		6 700,-	6 700,-
GSM komunikátor	1	4 990,-	4 990,-
pořizovací cena celkem			295 500,-
GSM připojení/měs.		399,-	
připojení na pult ochrany /měs.		600,-	
údržba, amortizace/ měs.		800,- ¹³	
další výdaje měsíčně		1 799,-	

Poznámka: 12. cena podle katalogu firmy zabývající se zabezpečením (48)

13. kvalifikovaný odhad – po konzultaci s odborníky

Tabulka obsahuje náklady na pořízení technické části zabezpečení a jeho zapojení. Nezahrnuje práci elektrikáře, který musí připojit zařízení na elektrický rozvod, nicméně

podle informací správy hřbitova by dané činnosti provedl pracovník Technických služeb města Znojmo, které mají údržbu hřbitova v pracovní náplni. Pokud by bylo využito dražšího zařízení, které funguje na baterie nebo solární systém, pak odpadá práce elektrikáře, nicméně takové řešení není nutné, protože hřbitov má po celém areálu rozvedenou elektrickou síť. Je tedy zbytečné investovat do dražších zařízení, která mají navíc daleko dražší náhradní díly. K pořizovací ceně je nutné započítat taxu na měsíční připojení k PO a GSM, také na údržbu zařízení, případnou jeho opravu nebo výměnu. Nicméně i tak se dá pořídit velmi slušné zabezpečení areálu za cenu kolem 300 000,- Kč s udržovacími náklady ve výši kolem 2000,- Kč měsíčně.

ZÁVĚR

Úkolem bakalářské práce bylo přinést náhled na kriminalitu spojenou s pohřebnictvím a především také způsoby řešení tohoto problému. Bylo vybráno několik hřbitovů, které posloužily jako příklady, a byly podrobně prozkoumány z hlediska možnosti dopustit se na nich kriminální činnosti a bylo konstatováno, že bezpečnost na těchto vybraných hřbitovech je na velice nízké úrovni, ne-li přímo žádná. Abych se ubezpečila, že výběr těchto hřbitovů nebyl zavádějící, oslovila jsem dalších čtyřicet správ hřbitovů v České republice, aby mi pomohly zhodnotit míru bezpečnosti a určit, jaké prvky ochrany jsou používány. Na dotazník odpovědělo 37. Získaná data byla vyhodnocena, spojena s tím, co bylo zjištěno během průzkumu konkrétních hřbitovů, a následně graficky zpracována a popsána. Na základě potvrzení odhadu o nedostatečném zabezpečení vznikl model ideální situace zabezpečení vytvořený na základě jednoho ze zkoumaných hřbitovů, a to Centrálního hřbitova ve Znojmě. Tento hřbitov se jevil jako vhodný příklad, protože se v budoucnosti má dočkat výrazné rekonstrukce včetně dostavby další části, takže při takovém rozsahu prací je možné do nich i zahrnout úpravy na zlepšení celkové bezpečnosti areálu. Vzniklý model měl především ukázat, že bezpečnost hřbitova není tak finančně náročná, jak se zdá, protože ceny elektronických zařízení stále klesají s novými technologiemi. Navíc, cena zabezpečení u jiných hřbitovů může být ještě nižší, pokud už hřbitovy mají instalované centrální osvětlení, které ve Znojmě chybí a které tvoří největší částku právě tohoto výpočtu.

Přínos práce lze spatřovat v rozboru nedostatků v zabezpečení hřbitovů, které jsem, bohužel, u všech mnou hodnocených hřbitovů ocenila jako nedostatečné. Proto práce může pomoci při vyhodnocování rizika kriminální činnosti (vandalismu, krádežím) na jiném konkrétním hřbitově. Další přínos práce je potom v přehledu nabídky zabezpečovacích elementů a vyčíslení jejich ceny, podle kterého se správa hřbitovu může rozhodnout udělat změny i na jí spravovaném hřbitově.

Věřím, že tato práce přispěje jednak ke zvýšení informovanosti o kriminalitě spojené s pietními místy, která se většinou lidí zdá nejen protiprávní, ale také silně nemorální, a jednak k ukázce toho, jakým způsobem se dají odstranit nedostatky v zabezpečení hřbitovů. Můj model se v podstatě dá aplikovat na jakýkoliv hřbitov, problémem není ani neexistující rozvod elektřiny (zvláště na vesnických hřbitovech), protože daná zařízení existují i ve verzích pracujících na solární baterie.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. SVOBODA, Jiří A. a Jaroslav MALINA. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů*. 19, Paleolit a mezolit: pohřební ritus. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003. Scientia. ISBN 80-210-3182-4.
2. JÖCKLE, Clemens. *Memento mori: historie pohřbívání a uctívání mrtvých*. Praha: Euromedia Group, 2000. ISBN 80-242-0108-9.
3. ŠMÍD, Miroslav. *Kostrové a žárové pohřebiště kultury s lineární keramikou v Kralicích na Hané, Střední Morava*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, 2012. Pravěk. Supplementum. ISBN 978-80-86399-90-4.
4. BURSÁK, D. *Vozy pod mohylami*. [Online] Praha, Národní muzeum. [Citace: 03. 05. 2019] Dostupné z: [http://www.virtualniarcheologie.cz/archive_files/Studujte_a_tvorte/Studijni_materialy/Minulost_\(v\)_nas_aneb_Pravek_na_dosah.pdf](http://www.virtualniarcheologie.cz/archive_files/Studujte_a_tvorte/Studijni_materialy/Minulost_(v)_nas_aneb_Pravek_na_dosah.pdf).
5. NEŠPOROVÁ, Olga. *O smrti a pohřbívání*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-320-2.
6. WALDHAUSER, Jiří. *Encyklopedie Keltů v Čechách*. Praha: Libri, 2007. Archeologie, geografie, historie a pomocné vědy historické. ISBN 80-7277-053-5.
7. DROBERJAR, Eduard. *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2002. ISBN 80-7277-106-x.
8. *Hostivice v pravěku*. [Online] Hostivická historie. [Citace: 13. 11. 2018] Dostupné z: http://www.hostivickahistorie.cz/prurez/pravek_soubory/image005.jpg.
9. *Epos o Gilgamešovi*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Mythologie. ISBN 80-7106-517-X.
10. ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení*. II, Od Gautamy Buddha k triumfu křesťanství. 2., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2013. Dějiny náboženského myšlení. ISBN 978-80-7298-289-9.
11. MIKOLÁŠ, D. *Starověká Mezopotámie*. [Online] [Citace: 11. 11. 2018] Dostupné z: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSy3vpgQM6TqOAmU2dRSr-osgFYLvjtADEOf6aTIS7JI9j-GSmC>.

12. VACHALA, Břetislav. *Starí Egyptané*. 2. vyd. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-472-2.
13. *Džoserova pyramida*. [Online] Sakkára, pohřební město. [Citace: 15. 4 2018.] Dostupné z: <http://egypt.svetadily.cz/clanky/Sakkara-pohrebni-mesto>.
14. ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti*. Díl 1, Doba ležících. Praha: Argo, 2000. Každodenní život. ISBN 80-7203-286-0.
15. MIKLÍN, J. *Ta Prohm – chrám v objetí džungle*. [Online] [Citace: 5.7.2016] Dostupné z: <https://www.janmiklin.cz/clanek-ta-prohm-chram-v-objeti-dzungle/>.
16. DAVIES, Douglas James. *Stručné dějiny smrti*. Praha: Volvox Globator, 2007. Diagramma. ISBN 978-80-7207-628-4.
17. DINZELBACHER, Peter. *Poslední věci člověka: nebe, peklo, očištěc ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2004. Kulturní historie. ISBN 80-7021-693-X.
18. *File:Castel Sant'Angelo in 2018*. [Online] Wikimedia Commons. [Citace: 14.12.2018] Dostupné z: https://im.novinky.cz/mynews/646/76463-top_foto1-n6j4m.jpg.
19. Radislav Hošek, Václav Marek. *Řím Marka Aurélie*. Praha : Mladá fronta, 1990. ISBN: 80-204-0083-4.
20. KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. Vyd. 7. (v Pasece 1.). Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-515-4.
21. URBAN, Miroslav. *Prostory smrti: nástin vývoje hřbitovů zemí českých*. Sokolov: Okresní muzeum, 1998.
22. *Fotografie náhrobních kamenů*. [Online] [Citace: 13. 11 2018.] Dostupné z: <https://pxhere.com/cs/photo/24690>.
23. HUPKOVÁ, M. *Pohřbívání jako součást kultury: základní rozdíly v pohřbívání v rámci obecného vývoje západní společnosti*. [Online] Klaudyán: internetový časopis pro historickou geografii.[Citace: 23. 11 2018.] Dostupné z: <http://www.klaudyan.cz/>
24. STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6.
25. ONDRAČKA, Lubomír. *Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti*. V Praze: Cesta domů, 2010. ISBN 978-80-904516-3-6.

26. *Zprávy o přírodě, životním prostředí a ekologii*. [Online] Ekolist.cz. [Citace: 23. 11 2018.] Dostupné z: <https://ekolist.cz>.
27. FÜRBAACH, M. *Exkluzivně: jak se vyrábějí diamanty z lidí*. [Online] iDNES.cz. [Citace: 16.9.2018] Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/reportaze/exkluzivne-jak-se-vyrabeji-diamanty-z-lidi-staci-hromadka-kremacniho-popelu.A080910_171404_tec_reportaze_kuz.
28. *Theofil revue pro život z víry*. [Online] [Citace: 23. 11 2018.] Dostupné z: <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=1312>.
29. Adam, A. *Liturgika: Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha : Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-420- 1.
30. KOTRLÝ, Tomáš. *Pohřebnictví: právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků*. Praha: Linde Praha, 2013. Praktická příručka. ISBN 978-80-86131-95-5.
31. *Zákon č. 256/2001 Sb.*, o pohřebnictví a o změně některých zákonů.
32. *Zákon č. 89/2012 Sb.*, Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Pododdíl 6 - Ochrana lidského těla po smrti člověka.
33. *Zákon č. 193/2017 Sb.*, kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
34. *Zákon č. 40/2009 Sb.*, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
35. *Zákon č. 250/2016 Sb.*, zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.
36. VONDERKA, F. *Vyznavači Satana*. [Online] Archiv vydání magazínu koktejl. [Citace: 24. 11 2018.] Dostupné z: http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=7664:vyznava-i-satana-sp-2037347512&catid=1502&Itemid=148.
37. *Vandalismus na hřbitovech! Jak mu čelit?* [Online] Městská část Praha 6. [Citace: 24. 11 2018.] Dostupné z: https://www.praha6.cz/neprehlednete_vandalismus.
38. ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Dějiny psané Římem*. Vydání páté. Praha: Garamond, 2015. ISBN 978-80-7407-287-1.

39. *Vandalství, nebo klukovina? Děti skákaly po hrobech.* [Online] Znojemský deník.cz. [Citace: 2. 12. 2018] Dostupné z: <https://znojemsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/video-vandalstvi-nebo-klukovina-deti-skakaly-po-hrobech-20170226.html>.
40. *Školáci skákali po hrobech v Oslavanech.* [Online] Blesk.cz. [Citace: 5. 12. 2018] Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-brno-brno-krimi/452651/skolaci-skakali-po-hrobech-v-oslavanech-otec-detskych-vytrzniku-promluvil.html>.
41. *Vandal se vyřádil na židovském hřbitově na Kroměřížsku.* [Online] Zlín.cz. [Citace: 5. 12. 2018] Dostupné z: <http://zlin.cz/522554n-vandal-se-vyradil-na-zidovskem-hrbitove-na-kromerizsku>.
42. *Vandalové poničili židovský hřbitov, není to poprvé.* [Online] TV Nova s.r.o., [Citace: 5. 12. 2018] Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/vandalove-ponicili-zidovsky-hrbitov-neni-to-poprve.html>.
43. *Vandalové, kteří poničili hřbitov ve Vranovicích a Přibicích, půjdou k soudu.* [Online] Česká televize. [Citace: 2. 12. 2018] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1070936-vandalove-kteri-ponicili-hrbitov-ve-vranovicich-a-pribicich-pujdou-k-soudu>.
44. *Vykradače hrobů chytili při činu v Krásném Březně!* [Online] Ústecký deník.cz. [Citace: 2. 12. 2018] Dostupné z: https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/20120119-red-vykradaci-hroby-dopadeni.html.
45. *Nejpoužívanější mapový portál v ČR s celou řadou tematických map.* [Online] Mapy.cz. [Citace: 1. 3. 2019]
46. Ishikawa, Kaoru. *Introduction to Quality Control.* Tokio : 3A Corporation, 1990. ISBN 4-906224-61-X.
47. *Přehled veřejných a neveřejných pohřebišť v ČR.* [Online] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [Citace: 7. 4 2019] Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/a4e94e83-ac10-4635-95c0-7504300ed534/Zpracovani_prehledu_veřejnych_a_neveřejnych_pohreb.
48. KUPR, R. (2012) *Alarmy.cz.* [Online] Kamerové systémy. [Citace: 7. 4 2019.] Dostupné z: <http://www.alarmy-cz.cz/katalog/kamerove-systemy>.
49. BÁRTOVÁ, R. *Rozšíření centrálního hřbitova ve Znojmě.* [Online] Znojmo. [Citace: 6. 4 2019.] Dostupné z: <https://www.znojmocity.cz/rozsireni-centralniho-hrbitova-ve-znojme/d-15301>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
cca	přibližně
čl.	článek
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
GSM	Groupe special mobile
IR mod	Infra-red modul
Kč	koruna česká
LED	Light-Emitting Diode
např.	například
m	metr
PČR	Policie České republiky
PO	Požární ochrana
př. n. l.	před našim letopočtem
ř.z.	Říšského zákoníku
Sb.	Sbírky
Sv. Kateřiny	Svaté Kateřiny
tzv.	takzvaně
viz.	jmenovitě
Zákon č.	Zákon číslo

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Typický hrob skrčence.	15
Obrázek 2 - Zikkurat – palác i hrobka králů.	16
Obrázek 3 - Stupňovitá pyramida faraona Džosera - 1. pyramida.	17
Obrázek 4 - Opuštěný chrám v Bangladéši.	17
Obrázek 5 - Andělský hrad v Římě - kupolová hrobka.	18
Obrázek 6 - Starý křesťanský hřbitov.	20
Obrázek 7 - Diamant z popela zemřelého.	22
Obrázek 8 - Vandalismus Oslavany u Brna.	35
Obrázek 9 - Vandalismus na židovském hřbitově v Koryčanech.	35
Obrázek 10 - Vandalismus Vranovice, Přibice.	36
Obrázek 11 - Věci nalezené při domovní prohlídce.	37
Obrázek 12 - Dislokace vybraných hřbitovů	42
Obrázek 13 - Hřbitov v obci Chvalovice.	43
Obrázek 14 - Hřbitov obci Šatov.	44
Obrázek 15 - Centrální hřbitov Znojmo.	46
Obrázek 16 - Hřbitov v obci Přibice.	47
Obrázek 17 - Hřbitov v obci Vranovice.	48
Obrázek 18 - Ideální zabezpečení.	50
Obrázek 19 - Ishikawův diagram - zabezpečení areálu.	54
Obrázek 20 - GSM kamera.	59
Obrázek 21 - Univerzální GSM komunikátor.	59
Obrázek 22 - Pohybové čidlo s LED reflektorem.	59
Obrázek 23 - Fotopast.	59
Obrázek 24 - Lampa veřejného světlení typu STREET.	59

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Statistika trestných činů spojených s pietními místy.....	33
Tabulka 2 - Složení hřbitovů - oslovených respondentů	55
Tabulka 3 - Finanční vyčíslení zabezpečení	62

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Nežádoucí projevy. Zdroj: vlastní.....	55
Graf 2 - Bezpečnostní prvky. Zdroj: vlastní	56
Graf 3 - Plánované změny. Zdroj: vlastní.....	56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: : Dotazník

PŘÍLOHA P I : DOTAZNÍK

Dotazník pro správu hřbitova

1. Došlo na vašem hřbitově k některým z nežádoucích projevů? (Škrtněte, co se nehodí)

- vandalismus - sprejerství
- vandalismus - poškozování náhrobků
- krádeže - většího rozsahu (vyšetřované Policií ČR)
- krádeže - menšího rozsahu (květinová výzdoba apod.)
- hanobení mrtvých

2. Jaké bezpečnostní prvky jsou umístěny na hřbitově?

- osvětlení
- kamery
- pohybové čidlo s reflektorem
- fotopasti
- napojení na pult ochrany
- noční stráž
- jiné: (uved'te)

3. Plánuje zřizovatel hřbitova nějaké větší změny ve smyslu zlepšení ochrany?

- kompletní rekonstrukci bezpečnostních prvků
- částečnou rekonstrukci (dodání některého z prvků)
- obnovu stávajících prvků
- jiné (uved'te)